

Dailė | Muzika | Teatras | Kinas | Fotografija

3

Lietuvos kamerinio orkestro sezono pradžia

6

Pokalbis su aktoriumi Sauliumi Ambrozaičiu

7

Dienoraštis iš Geteborgo knygų mugės

Corinos Gertz paroda „Apgręžtas portretas“ ant rašytojo Thomo Manno muziejaus laiptų, 2025 m.

D. STANKEVIČIAUS NUOTR.

Fotografų susitikimai Nidoje 2025

9

Tai nebuvo paskutinis kartas,
Arba kaip Trojos arklį paversti asilu

12

Nauji filmai – „Mūšis po mūšio“

Neringa Varnelytė, Donatas Želvys, Valerijus Jevsejevas, Valentinas Novopolskis ir Inga Juškevičiūtė spektaklyje „Laukinėintis“

L. VANSEVIČIENĖS NUOTR.

Gyvenimo melas tarp realizmo ir simbolizmo

„Laukinėintis“ Valstybiniame jaunimo teatre

DAIVA ŠABASEVIČIENĖ

Henriko Ibseno „Laukinėintis“ – tikrai laukinė, nes atsisakė „šiuolaikinės“, „gražios“ pakuotės. Spektaklyje visas dėmesys sutelktas į veiksmo dinamiką, kurioje išsiskleidžia žmogiškų nuodėmių puota. Režisierius Oskaras Koršunovas Valstybiniame jaunimo teatre įgyvendino savo siekį pastatyti spektaklį, kurio centre – ne išoriniai, XXI a. teatrą užgožę techniniai efektai, o psichologinė vaidmenų kelionė link dramos atomazgos. Mąstant apie moralės ir tiesos klausimus visada galima remtis senuku Henriku Ibsenu. Tai dramaturgas, kurio kiekvienas kūrinys prilygsta nuosekliai

apgalvotai santykių sistemai, kai nėra atsitiktinių personažų, atsitiktinių žodžių, todėl jo kūriniai reikalauja conceptualaus sprendimo, aktyvaus mąstymo ir didelio energinio pasirengimo.

Norvegija, ypač Oslas, be Ibseno neįsivaizduojamas. O Koršunovo ryšys su šio dramaturgo kūryba užsimezgęs seniai. Dar 2012 m. Oslo nacionaliniame dramos teatre jis pastatė „Perą Giuntą“, už kurį kitais metais pelnė Hedos apdovanojimą kaip geriausias metų režisierius. Norvegijoje Koršunovas sukūrė net dešimt spektaklių, daugumą jų – Oslo nacionaliniame teatre, šalia kurio dalį gyvenimo pragyveno ir kuriame dirbo Ibsenas. Norvegai džiaugiasi po šimto metų sulaukę

kito norvegų genijaus Jono Fosse – tikrojo Ibseno įpėdinio. Pagal šio Nobelio premijos laureato kūrinį „Tos akys“ 2008 m. Stavangeryje, fjorde ant vandens, Koršunovas pastatė spektaklį, kuriame derėjo drama, opera ir šokis (kompozitorius Gintaras Sodeika, choreografė Edita Stundytė). Šiandien režisierius atsisako bet kokių modernybių, tarytum sugrįždamas į Ibseno laikus. Jis aukoja „pastatyminį“ teatrą dėl išgrynintų personažų santykių, lyg siekdamas teatrą pradėti nuo abėcėlės, didžiausią pagarbą atiduodamas stipriai dramaturgijai ir aktorių vaidybai, o scenos centre kartu su dailininku

NUKELTA Į 4 PSL.

Kuriantys kultūrinę ateitį

Josepho Achrono muzikos festivalis prasidėjo orkestro muzikos koncertu

MONIKA SOKAITĖ

Tarptautinis Josepho Achrono muzikos festivalis, šiemet jau ketvirtasis, tampa ryškiu Lietuvos rudens muzikiniu įvykiu. Nuo atidarymo koncertų (festivalis vyksta rugsėjo 6 – lapkričio 5 dienomis) Šiauliuose ir Vilniuje iki subtilių kamerinių vakarų kituose Lietuvos regionuose – kiekvienas renginys išsiskiria aukščiausiu atlikimo lygiu, kruopščiai apgalvota programa ir išskirtine akustika pasirinktose erdvėse. Publiką sužavėjo Achrono, Šenderovo, Ravelio, Čiurlionio, Mahlerio ir kitų kūrėjų interpretacijos, organiškai derinusios tradiciją ir modernumą. Pianistų, smuikininkų ir kamerinių ansamblių pasirodymai atskleidė ne tik aukštą techninį meistriškumą, bet ir subtilų stilistinį jautrumą bei kontekstinį suvokimą.

Festivalio meno vadovai Glebas Pyšniakas ir Dalia Dėdinskaitė, partneriai ir globėjai pelnytai verti pagyrų už profesionalumą, precizišką logistiką bei gebėjimą sukurti išskirtinę meninę nuotaiką, kai susilieja akademinė muzika, istorinis paveldas ir šiuolaikinės interpretacijos. Festivalis ne tik primena apie Achroną, kaip žydų muzikinio modernizmo pradininką, reikšmę, bet ir atskleidžia jo kūrinių daugiasluoksniškumą šiandienos kontekste. Įvairiapusę programą, apimanti kamerinės, orkestrinės ir vokalines muzikos koncertus, subūrė tiek Lietuvos, tiek tarptautinius atlikėjus.

Ypatingas dėmesys, žinoma, skiriamas atidarymo koncertui. Rugsėjo 6 d. Šiauliu Šv. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo bažnyčioje įvykusi festivalio pradžia (koncertas kitą vakarą pakartotas Vilniaus choralinėje sinagogoje) tapo išskirtiniu įvykiu. Grojo Klaipėdos kamerinis orkestras (meno vadovas Mindaugas Bačkus), dirigavo taivaniečiai Ching-Ming Lu. Koncerto dramaturgija klausytoją vedė per vis platėjančias emocines erdves – nuo kontempliatyvios ramybės iki orkestrinės šviesos proveržio. Vakarą pradžioje suskambės Maxo Brucho „Kol Nidrei“ violončelei ir styginių orkestrui nubrėžę gilią emocinę liniją – tai tarsi tylus maldos šauksmas, kuriame solistas Mindaugas Bačkus su ypatingu vidiniu susikaupimu išgavo kone balsu kalbančią instrumento frazuotę, alsavo vidiniu orumu, emociiniu tankiu ir neperspausta ekspresija. Tai buvo ne efektingas demonstravimas, o brandi, išjausta meditacija, kurioje kiekviena nata turėjo vidinį svorį.

Anatolijaus Šenderovo Koncertas smuikui ir kameriniam orkestrui gerokai pakeitė koncerto energiją: ritmiškai pulsuojantis, emocionaliai koncentruotas kūrinys tapo šiuolaikišku atsaku į tautinę ir asmeninę tapatybę. Smuikininkė Dalia Dėdinskaitė meistriškai įkūnijo šio kūrinio dualumą – dramatiškumą ir trapumą, instinktyvią ekspresiją ir struktūrinį tikslumą. Solistės smuiko linijos skambėjo it lengvas šampanas – elegantiškos, bet su aiškiu charakteriu, švelniai gėlėtos, tačiau turinčios netikėtą vidinę įtampą ir ilgai išliekanti poskonį. Ji gebėjo išlaikyti precizišką pusiausvyrą tarp aistros ir kontrolės, leidžiant muzikai alsuoti laisvai, bet kryptingai – tarsi muzikinė mintis būtų ne atliekama, o išgyvenama.

Abu solistai partitūrų turinį įprasmino kaip asmeninį bei kultūrinį naratyvą, rezonavusį su viso vakaro atmosfera. Sudrų solistų pasirodymą subtiliai ir organiškai papildė dar du esminiai balsai – Pavelas Giunteris ir Simona Zajančauskaitė, kurių pasirodymai, nors ir epizodiniai, buvo reikšmingi bei itin paveikūs. Giunterio perkusija Šenderovo koncerte buvo ne foninis efektas, o dramaturginė ašis, aplink kurią pulsavo muzikinė įtampa. Jo meistriškumas, išgryninta artikuliacija ir intuityvus pojūtis, kada įsiterpti, o kada patylėti, atskleidė scenos patirtį, kai kiekvienas garsas ne šiaip išgaunamas – jis kalba. Zajančauskaitės fortepijono partija, kita vertus, veikė tarsi tikslaus laikrodžio mechanizmas – nepriekaištingai subalansuota, ritmiškai aiški, bet tuo pat metu alsuojanti muzikalumu. Jos skambesys suteikė harmoninį pamatą ir tembrinę šviesą, subtiliai palaikydama smuiko ir orkestro linijas.

Trečiasis programos akcentas – Josepho Achrono „Lopšinė“ – nuskaubė kaip elegiška styginių meditacija, jautriai interpretuota orkestro bei Bačkaus ir Dėdinskaitės dueto, leidžianti patirti vidinę tylą ir istorinės atminties švelnų aidą. Koncertą vainikavo Felixo Mendelssohno „Vasarvidžio nakties sapno“ siuita, kuri tarsi išlaisvino susikaupusį emocinį krūvį – jos žaisminga faktūra, skaidrios orkestrinės spalvos ir teatrinis lengvumas suteikė vakarui pakilumo, lyg šviesos blyksnį po ilgos vidinės kelionės. Tokia kūrinio seka organiškai atliepė atidarymo koncerto temą „Tarp tylos ir šviesos“ bei subtiliai nubrėžė emocinį kelią, kviečiantį įsigilinti į muzikos prasminius klotus.

Sudėtingą ir stilių požiūriu margą programą organiškai sujungė dirigentas Ching-Ming

Dirigentas Ching-Ming Lu ir Klaipėdos kamerinis orkestras

D. ANČEREVIČIAUS NUOTRAUKOS

Lu, jo muzikinė laikysena nuo pat pirmųjų taktų alsavo vidine ramybe, intelektualiniu aiškumu ir pagarba kiekvienam kūriniui. Tai dirigentas, gebantis jautriai įsigilinti į skirtingų epochų muzikinius kodus, atpažinti jų struktūrinę logiką, bet kartu išlaikyti gyvą, aktualų muzikinį impulsą. Tokia muzikinė inteligencija Klaipėdos kamerinio orkestro skambesį pakylėjo į ypatingą, meniškai nepriekaišting lygmenį.

Beje, šiuo metu Klaipėdos kamerinis orkestras yra tapęs vienu iš Lietuvos muzikos scenos lyderių, ir šis spindesys – meno vadovo Mindaugo Bačkaus techninio meistriškumo bei intelektualinio įdirbio vaisius. Jo vizija

ir preciziškas darbas stipriai jaučiamas orkestro skambesyje, todėl su dideliu nekantrumu verčia laukti kiekvieno kolektyvo koncerto, nes kiekvienas pasirodymas yra gyvas ir emociingas meninis įvykis.

Festivalis jau paplito po įvairius Lietuvos miestus ir miestelius. Išskirti ryškesnius koncertus gana sunku, nes visa festivalio programa skleidžia aukštą meistriystę ir prasmingą turinį. Su sužavėjusia publika Šiauliuose, Joniškėlyje, Kėdainiuose, Alytuje, Seinuose, Joniškėje, Žagarėje, Salantuose bei Vilniaus choralinėje sinagogoje savo muzika dalinosi Dalia Dėdinskaitė, Glebas Pyšniakas, Rikke Sandberg, Peteris

Erikssonas, Rokas Zubovas, Paulius Anderssonas, Tadas Motiečius, Justas Šervenikas, Johanas Randvere, Emilija Latėnaitė ir kiti.

Dar laukia ne mažiau intriguojančių renginių – „Hommage à Achron“, „Duettissimo“ bei uždarų koncertų lapkričio 5 dieną, kuriame skambės Maurice'o Ravelio, Arvo Pärto ir Johno Tavenerio kūriniai. Tai puiki proga išgirsti tarptautinius atlikėjus ir patirti muziką, susiejančią skirtingas epochas bei kultūrinius kontekstus. Nepraleiskite artėjančių koncertų – šis festivalis ne tik pagerbia praeitį, bet ir kuria šiuolaikinės muzikos kultūros ateitį.

Dirigentas Ching-Ming Lu, Mindaugas Bačkus ir Klaipėdos kamerinis orkestras

Džiaukimės greta mūsų gyvenančiais talentais

Lietuvos kamerinio orkestro sezono pradžia ir Yusuke's Ishii rečitalis Vytauto Bacevičiaus 120-mečiui

RITA ALEKNAITĖ-BIELIAUSKIENĖ

65-ojo Lietuvos kamerinio orkestro koncertų sezono atidarymo šventėje spalio 4 d. nemazas būrys violončelininkų laukė anksčiau skelbto svečio iš Italijos Giovanni Sollimos. Pakeista programa rodė, kad solistas neatvyko. Nors koncerto vedėja apie tai publikos neinformavo ir neatsiprašė. Ji prakalbo apie kultūros žmonių vienybę, kultūros visuomenės avangardo drąsą. Pakvietė sekmadienį vienyti skambant Mikalojaus Konstantino Čiurlionio „Jūrai“.

Koncerte skambėjo italų smuiko meistrų muzika. Buvo įdomu pajusti smuiko meno epochų kaitą: baroko stilistiką iprasmino Antonio Vivaldi Koncertas styginiams g-moll, Koncertas smuikui, styginiams ir *basso continuo* a-moll. XVIII a. – Luigi Boccherini Šeštoji simfonija d-moll, XIX a. – Noccòlò Paganini Penktasis Koncertas smuikui a-moll (Tomo Petrikio aranžuotė).

Nors nemaža dalis Vivaldi kūrinių buvo išspausdinta jam gyvam esant, daugiausia Amsterdamo spaustuvininko Estienne'o Roger, išliko tik keli šių leidimų egzemplioriai, kurie yra bibliotekose ir privačiose kolekcijose, žinomi tik muzikologams ir mokslininkams. Įdomu tai, kad neišliko ir Vivaldi darbo vieta, senovinė Venecijos *Ospedale della Pietà* bažnyčia.

Neaiškus buvo ir Vivaldi kūrinii likimas. Tik 1936 m. tėvų saleziečių valdoma mokykla Pjemonte savo archyvuose aptiko daug senų tomų. Juos Turino bibliotekoje įvertino universiteto muzikos istorijos profesorius dr. Alberto Gentili. Atidarys dėžes pamatė Vivaldi kūrinių autografus. Tolesnis tyrimas atskleidė, kad kolekciją surinko Austrijos ambasadorius Venecijoje ir aktyvus Glucko globėjas, Genujos grafas Giacomo Durazzo XVIII amžiuje. Vivaldi kūryba tarsi užprogramavo grojimo smuiku technikos vystymosi būdus, iprasmino baroko muzikos stilistiką.

Koncerte klausantis Vivaldi kūrinių džiugino prasminga minties logika gražioje smuikų kantilenoje, subalansuota dinaminii kontrastų partitūra. Kaip ir visame koncerte, stebino puikūs grupių unisonai. Labai greitai finalų tempai ne visuomet yra meistrystės rodiklis. Tačiau šiuokart, pajungti konkrečiai ekspresijai reikšti kontrastingus meninius įvaizdžius kuriančiose

Sergejus Krylovas

D. MATVEJEVO NUOTRAUKOS

dalyse, tempai buvo raiškūs ir pateisinami (virtuoziškai groti išlaikant ramybę, neskubant – taip pat meistrystė).

Boccherini Simfonijoje atskleidė epochos dvasia. Styginių ansamblį papildė ir ryškiai groję pūtikai. Iš dirigavusio Krylovo norėjosi prašyti geresnės pūtikų ir styginių dinaminės pusiausvyros.

Paganini Penktasis koncertas, pergyvenęs įvairias instrumentuotės versijas, šį kartą skambėjo kameriniam orkestrui aranžuotas Tomo Petrikio. Pasiklausiau Krylovo atlikto Koncerto įrašo su Fabio Luisi diriguojamu „La Scala“ orkestru. Ten daugiau akademiškumo, lyrikos. Šį kartą kūriny skambėjo ekspresyviau, žavėjo

pajauta audringa muzikos prigimtis, pagavi ekspresija. Stebino puikus intonavimas aukštame registre, ekspresyvos kantilenos. Smuikininkas žaidė flažoletais, laidė bravūras, kūrė fantastišką „velniškojo smuikininko“ fejeriją. Ją tarsi pratęsė bisui pagrodamas „La Campanella“ (netgi skambant silpnučiam varpeliui).

Manychiau, kad klausytojai neatvykusio svečio nepasigedo: griežė puikus smuikininkas virtuozas – Krylovas, kiekvienu pasirodymu gebantis kuo nors nustebinti.

Mažonoje salėje spalio 5 d., Nacionalinei filharmonijai

Yusuke Ishii

A. RADVILAITĖS NUOTR.

Sergejus Krylovas ir Lietuvos kamerinis orkestras

bendradarbiaujant su Lietuvos muzikos informacijos centru, kompozitoriaus Vytauto Bacevičiaus 120-mečiui skirtą koncertą surengė Kaune reziduojantis tarptautinių konkursų laureatas, pianistas iš Japonijos Yusuke Ishii. Tyliai, mūvėdamas tik kojinaites, jis tarsi įskrido į sceną. Tokia reikalinga mums šiandien tylos praktika, padedanti intensyviau išgyventi patirtis visuomenėje, susikaupusius įtūžius, patirti daugiau gyvenimo džiaugsmo. Retas atlikėjas taip brangina keletą visiškos tylos minučių. Ir susikauptusių klausytojų tyloje gimsta muzika.

Yusuke puikiai kalba lietuviškai. Gražiai, švelniu balsu klausytojams pristatė popietės programą. Gal reikia daugiau plėtoti bendradarbiavimą tarp muzikos institucijų? Lietuva įdomi pasauliui. Juk Ishii kompozicijos studijas baigė Tokijuje, Paryžiuje. Ten susipažino su klasiškos muzikos tradicijomis ir šiuolaikinės muzikos atlikimo menu. Studijavo fortepijoną, akompanimentą, daug kitų muzikinių dalykų. Ten pradėjo gilintis į šiuolaikinės muzikos atlikimą, laimėjo prizų konkursuose. O grįžo į Lietuvą...

Pasirodo, susipažinti su Lietuva paskatino sesuo. Ji pakvietė keliauti per Baltijos šalis. Lietuva muzikui padarė išpūdį. Tuo metu dar nežinojo, kad greitai susidoms lietuvių kompozitoriais. „Labiausiai sudomino tarpukario Lietuvos avangardinė muzika. Kadangi beveik visi tarpukario muzikantai Antrojo pasaulinio karo metais pasitraukė į Ameriką, pamaniau, kad būtų visai įdomu šį reiškinį patyrinėti išsamiau, kartu tiriant ir lietuvių modernizmo raidą išeivijoje. Mane sudomino muzikos pažanga. Tarpukaris yra dinamiškas laikmetis. Prancūzijoje susirinko visokių avangardistų muzikantų, dailininkų ir kitų sričių menininkų.

Avangardistais laikomi lietuvių kompozitoriai Vytautas Bacevičius, Jeronimas Kačinskis, įsisaavinę tuometes Vakarų Europos naujoves, savo kūrybos modernumu XX a. 3–4-ojo dešimtmečių sandūroje nustebino tarpukario Lietuvos publiką. Deja, visi lietuviai avangardistai po Antrojo pasaulinio karo iškeliavo“, – sakė pianistas ir kompozitorius Yusuke Ishii.

Koncerte skambėjo itin stilingai atlikta Karolio Szymanowskio „Šecherezada“ iš ciklo „Kaukės“. Puikiai valdomas tušė, fortepijono garsyno spalvų koloritas. Manualinė technika tarsi nepastebima: liauni pirštai klavišus tai glosto, tai suteikia jiems žvilgesio. Paskambintos Bacevičiaus poemos – iš tylos, iš nebūties atsklandantys pasakojimai, savo stilistika rodantys Paryžiaus muzikų ieškojimų pasaulį.

Bene pirmą kartą Lietuvoje atlikta Pierre'o Boulezo Pirmoji sonata fortepijonui. Ne vieną vyresnės kartos pilietį šokiravo opuso muzikos kalba. Bet gal tai jų sąstingio momentas. Kuriais metais baigėsi jų muzikos studijų praktika? O sonata atlikta išpūdingai: pasakojimo įtaigą kūrė artikuliacijos, dinamika, garso charakteristikos, kontrastų manipuliacija. Meninė dermė buvo svarbiausia, jai pakluso pianistinės technologijos.

Koncerte atlikti ir kitų vienaip ar kitaip su Bacevičiumi siejamų kompozitorių – George'o Benjamino, Christophe'o Bertrando – kūriniai.

Džiaukimės greta mūsų esančiais talentingais menininkais, gebančiais taip puikiai atskleisti įvairių kultūros epochų vaivorykštę.

MUZIKINIŲ ĮVYKIŲ APŽVALGAS IŠ DALIES FINANSUOJA VILNIAUS MIESTO SAVIVALDYBĖ

Gyvenimo melas tarp realizmo ir simbolizmo

ATKELTA IŠ 1 PSL.

Gintaru Makarevičiumi dar pasistato fotelį – tokio paties dizaino kaip buvęs Ibseno didžiajame kambary. Tai – tankiai suausto, iki šių dienų atvilnijusio gyvenimo priminimas.

Nors spektaklis dar banguoja, dar juntami tam tikri nelygumai, jo sąranga tvirta, todėl jis turi sąlygas toliau bręsti ir subręsti. Nebėjoju, kad netrukus „Laukinė antis“ skris greičiau, ir šūvis į ją bus taiklesnis.

„Laukinėje antyje“ režisieriui rūpėjo maksimaliai išlaisvinti tekstą, todėl teatro užsakymu Eglė Išganaitytė naujai išvertė šią penkių veiksmų dramą. 1884 m. parašytas kūrinys skambėjo įtaigiai ir aktualiai. Jame dera realizmo, simbolizmo ir tragikomedijos žanrinė įvairovė, kurią aktoriai suvaldė, perteikdami savo įdomiomis improvizacijomis. Nors spektaklyje vaidina skirtingų mokyklų aktoriai, jų tarpusavio ryšys stiprus. Be šio ryšio neįmanoma sukurti nė vieno įbseniško spektaklio.

Pirmieji rodymai iš aktorių visada pareikalauja dvigubos energijos, nes visi išgyvena premjerinę įtampą. Kartais toji įtampa „suvalgo“ aktorių balsus, ypač tų, kurie iš prigimties neturi raiškaus balso ir geros tarties. „Laukinėje antyje“ būtent balsų skirtumai skaldė kai kurių duetų tolygumą, o kai kada vaidybos perteklius apskritai užgoždavo labai svarbų tekstą.

Dar kūrinio prologas supažindina su tryliktoju „apaštalu“ – idealistu Gregersu Verlė, dogmatiškai siekiančiu atskleisti savo draugo Jalmaro Ekdalio melu grįstą gyvenimą. Biblijoje dvyliktasis apaštalas Judas Iskarijotas išdavė Jėzų už trisdešimt sidabrinų, o „Laukinėje antyje“ „tryliktojo“ apaštalo reikšmė palikta apmąstyti žiūrovui. Kas yra teisybė bet kokia kaina atskleisti siekiantis žmogus – fanatikas, dogmatikas, demonas ar šventasis? Teisybės auka tampa jaunoji Hedviga, kuri nežinodama apie suaugusiųjų nuopoliuos, bandydama apsisaugoti nuo pasaulio žiaurumo, nusišauna, pati susitapatindama su laukine antimi. Mirtis išlaisvina ne tik Hedvigos sielą: paskutinėje scenoje regime laime spindinčias akis, jaunystę ir laisvę trykštančią šypseną. O moraliai palūžę jos artimieji dingsta juodoje scenos gilumoje.

„Laukinės anties“ veiksmas maksimaliai priartintas prie žiūrovų, kone į avansceną, kur aktorių vaidyba regima lyg pro didinamąjį stiklą. Scenografo Gintaro Makarevičiaus sprendimas kone pažodinis – ankštas kambarys ir palėpė. Antrasis scenos planas paliktas svajonių ir minčių pasauliui. Ši erdvė atsiveria tik finale ir tampa beribe erdve, bet

Neringa Varnelytė, Valentinas Novopolskis ir Inga Juškevičiūtė spektaklyje „Laukinė antis“

ar ji pakankamai išnaudota? Nes savo vidinius pasaulius puoselėjantys žmonės ten nuolat užsuka pro siauras dureles, o jų sakomi tekstai įgarsinami mikrofonu. Tai suardo harmoningą perėjimą iš kasdienio į sakralizuotą pasaulį. Per daug dideli kontrastai, kurių niekas nesieja. Rimo Sakalausko sukurtos vaizdo projekcijos eklektiškos. Iš pradžių regime nykią žaidimų aikštelę, skandinavų ruke, vėliau – visu greičiu skriejančius debesis. Einantieji pažiūrėti sveikstančios Laukinės anties filmuojami stambiu planu, veidai tarp žabarų, suprask, žiūri į lizdą. Vieni kadrai spalvoti, kiti nespaltuoti, bet tai tik paprasti skirtumai, vienas kito niekaip neveikiantys.

Kostiumų dailininkė Agnė Kuzmickaitė siekė išskirti luomus, o ne pjesės žanrinę įvairovę. Kai kurie personažai priminė Amerikos prerijų gyventojus, kai kurie – lyg atkeliavę iš Gorkio dramų. „Laukinė antis“ – tai teatrinis pasąmonės detektyvas, kuriame stilistinė švara būtina. Kita vertus,

gal taip kūrėjai norėjo pjesę priartinti prie dabarties, siekdami platesnės auditorijos pritarimo. Juk lietuvių publika mažiau vertina egzaltuotus meno kūrinius, pavyzdžiui, Krystiano Lupos spektaklius, nei „savus“ remygų pavyzdžius. Todėl ir drabužiai – lyg iš antrų rankų, tokie, kokius šiandien nešioja daugelis žmonių.

Didžiausia spektaklio vertybė yra intensyvus veiksmas, į kurį įtraukiami visi – ir dalyviai, ir juos stebintieji. Sudėtingiausi personažai pirmiausia žavi žmogiškumu. Koršunovo teatras visais laikais tuo ir skyrėsi, kad bet kokios formos, bet kokios stilistikos spektaklyje veikėjai visada labai žmogiški, atpažįstami ir artimi. Jo teatre emocijų spektras itin platus. „Laukinėje antyje“ žiūrovams palikta spręsti moralės ir tiesos klausimus, bet kartu leista su herojais papulti į susipynusias tragikomiškas situacijas ir suprasti amžinųjų problemų neišvengiamybę, jų evoliuciją ir, aišku, pražūtingą poveikį nesugebant jų įveikti. Režisierius

šios dramos koliziją ir peripetijas paverčia regimomis, personažus – svarbiais ir kartu vienas kito negirdinčiais. Dėl to spektaklyje puikiai persiskaito aklumas, sužeistos anties slauga, dėl to fotografo mažojoje studijoje ne ryškinamos, o retušuojamos nuotraukos. Dokumentiniai kadrai idealizuojami, realizmas tampa simbolizmu.

Šiandien, kai daugelis moralinių vertybių devalvuojasi, visuomenė išgyvena naują vertybinį sąjūdį, todėl labai svarbu šią dramą išlaisvinti, ne tik paliekant apsisprendimo galimybę vienu ar kitu moralės klausimu, bet ir kuo ryškiau nubrėžiant personažų siūlomas mąstymo briaunas. Kaip visada, laimi tikrumas ir nuoširdumas. Dėl to šiame spektaklyje didžiausiu atradimu tampa Inga Juškevičiūtė, sukūrusi Hedvigą – Laukinę antį. (Ibsenas dažnai rėmėsi savo biografija, personažus kūrė pagal savo šeimos portretus. Vardai tai pat atkeldavo iš artimųjų rato. Rašydamas „Laukinę antį“ jis

gyveno Vokietijoje, todėl Hedvigos prototipu pasirinko Italijoje gyvenančią trylikametę vokiečių mergaitę Marthą Kopf, Josepha von Kopfo, gyvenusio Romoje, dukrą.) Aplink Hedvigą ir vyksta visa drama. Jaunoji aktorė trumpiausiomis sceninėmis akimirkomis veiksmą praturtina sudėtingiausių jausmų amplitude. Ji labai organiška, ir tai yra didžiausias spektaklio turtas. Juškevičiūtės balsas dar neišlaisvintas, todėl kai kurie tekstai skendo neišgirsti, ypač per antrąją premjerą. Bet tai labiau techniniai dalykai, kurie turėtų susitvarkyti.

Donatas Želvys, Valentino Masalskio mokiny, per trumpiausią laiką tapo vienu pagrindinių Jaunimo teatro aktorių. Apdovanojamas tikruoju aktoriaus ginklu – balsu, raiškia tartimi, būdamas išraiškingas ir intelektualus (scenoje to nepaslėpsi), spektakliui suteikė daug reikalingų pustonių. Nuo pat pirmojo veiksmo žiūrovai mėgavosi kiekviena jo scena. Jo įkūnytas Gregersas – kaip pats Ibsenas, bandantis kuo greičiau baigti dramą, nors ir supranta, kad jau per vėlu. Karuselė taip įsisukusi, demoniškos jėgos iš atskirų garsų jau skamba daugiabalse muzika. Aktoriui tarytum nebėra ko veikti. Jis išlieka įdomus, bet pradeda ryškėti tam tikros klišės, o antrame spektaklyje – neaišku, iš kur atkeliaujantys žodžiai „von“ ar „vau“. Gregersas vis labiau įsitraukia į Ekdalių gyvenimą ir apskritai pradeda abejoti tiesos prigimtimi bei idealizmo pasekmėmis. Todėl ir Želvio vaidmens amplitudė finalinėse scenose turėtų plėstis ir tapti taip lengvai neperkandama.

Vytauto Anužio Verslininkas Verlė – paslaptiniausias personažas, nors jo „kortų namelis“ sugriauamas dar pirmoje scenoje. Kai Anužis, šiuo metu kuriantis įvairiuose Lietuvos teatruose, raiškus ne tik plastika ir balsu, bet ir minties tikslumu, pasirodo scenoje, ši visuose spektakliuose visomis prasmėmis nušvinta. „Laukinėje antyje“ Verlę vaidinti sudėtinga, nes jis įkūnija kietą, nesugriaujamą XIX a. sistemą, susijusią su patriarchalinės šeimos tradicijomis, vyro reikšme šeimoje. Tačiau kuriant spektaklį XXI a., neįmanoma jo tokio parodyti, todėl Anužis sužmoggina Verlę, vaizduodamas jį įvairiais rakursais.

Stebint senojo ir jaunojo Verlių scenas, norėtųsi labiau suprasti tėvo ir sūnaus santykius. Dabar praeities nėra, vien tik neapykanta. Kodėl po penkiolikos metų į miestą sugrįžęs Gregersas taip fanatiškai nekenčia tėvo? Juk Ibsenas nebijojo peržengti XIX a. moralės normų, mesdamas joms

Valentinas Novopolskis ir Donatas Želvys spektaklyje „Laukinė antis“

L. VANSEVIČIENĖS NUOTRAUKOS

NUKELTA Į 5 PSL.

Išsiristi iš estetinio reiškinių kokono

Spektaklis „Mahamaya Electronic Devices“ festivalio „Sirenos“ lietuviškoje vitrinoje

Greta Vilnelė

Šiuolaikinėje hiperrealybėje, kur viskas jau tarsi matyta, tik atsitiktinumas leidžia menui ne imituoti, o egzistuoti. Susikirtus menui ir tikrovei, atsiranda atsitiktinumo logika, kurios neįmanoma suplanuoti. Tai taip pat aiškus įrodymas, kodėl meno negalima vertinti apsimetant, kad gyvename politinio ar socialinio vakuomo laikais.

Grynų gryniausias atsitiktinumas, kad pačioje šių metų tarptautinio teatro festivalio „Sirenos“ pradžioje kultūros bendruomenė pradėjo maištą, beveik sutapusį su festivalio atidarymu, prieš naujai patvirtintą NA kandidatą į kultūros ministrus – Ignotą Adomavičių. Festivalio šūkis „Teatras yra ginklas“ šiame kontekste įgavo netikėtai tiesioginę prasmę. Kiekvienas festivalio spektaklis tapo šūkiu kultūros atstovų mūšyje už orumą.

Vienas tokių šūkių – lietuviškoje teatro vitrinoje pristatytas Iwano Wyrpajewo ir Mykolos Mishyno spektaklis-patirtis „Mahamaya Electronic Devices“, sukurta Panevėžio Juozo Miltinio dramos teatre. Nors įprasta sceną suvokti kaip pakylą, čia ji tampa šviesų kontūrais apibrėžta stačiakampe erdve. Galinę salės sieną dengia tokios pat formos ekranas, kuriame spektaklio metu rodomi dinamiški, abstraktūs, įvairiaspalviai fonai. Scenografės Milos Gogenko architektūrinė vizija kuria

įspūdį, kad stebime ne spektaklį teatre, o tiesioginę televizijos laidos transliaciją ar pokalbių šou. Nuo pat pirmųjų minučių aki-vaizdu, kad žiūrovai kviečiami į netradicinę teatrinę patirtį.

Kai scenoje pasirodo keturi Juozo Miltinio teatro trupės aktoriai – Kamilė Galkutė, Mantas Pauliukonis, Urtė Povilauskaitė ir Joris Zaliauskas, prasideda valandos trukmės kolektyvinis monologas. Jį tik retkarčiais pertraukia priminimas, kad klausomės „Mahamaya Electronic Devices“. Aktorių balsai susilieja į vientisą sąmonės srautą, sukuriantį iliuziją, kad girdime vieno žmogaus vidinį monologą. Statišką teksto tėkmę išjudina Marijos Petraitytės sukurti ryškiaspalviai kostiumai, primenantys sportinę aprangą, ir Pauliaus Jakubėno apšvietimas – melsvų bei rausvų atspalvių šviesos lydi aktorius, migruojančius po sceną, sukurdamos vizualinę dinamiką. Nors spektaklis remiasi tekstu ir statiškumu, jis nesiekia užliūliuoti žiūrovo. Atvirkščiai – kartais monotoniškai tekantis tekstas, perskaitomas skirtingų aktorių balsais, įgauna hipnotizuojantį poveikį, verčiantį atkreipti dėmesį ne tik į jo prasmes, bet ir į kalbėjimo ritmą.

Atsispiriant nuo hinduizmo filosofijos, spektaklis siūlo postsekuliarią estetiką – religija čia reprezentuojama ne kaip doktrina, o kaip klausimų sistema. Tai leidžia išvengti pamokslavimo ar

Scena iš spektaklio „Mahamaya Electronic Devices“

A. GUDO NUOTR.

ideologinės kontrolės, žiūrovui suteikiama refleksijos platforma. Todėl šis spektaklis, nors ir glaudžiai susijęs su religiniu diskursu, išvengia moralinio spaudimo. Jis leidžia žiūrovui reflektuoti pasaulį ne per institucinio tikėjimo, bet per asmeninę patirtį. Todėl kiekvienas veikėjas kuriamas kaip išskirtinė asmenybė: kiekvienam būdingas savitas stilius, individualus kalbėjimo tempas ir balso tembras. O už jų nugaros ekrane mirga skaitmeninė jūra – elipsės, vingiuotos linijos, kiti geometriniai objektai. Jie primena apie kosmosą, begalybę, kviečia į kolektyvinę meditaciją.

Apšvietimas čia taip pat atlieka simbolinę vaidmenį. Aktorių kūnai, gausiai apšviesti, atrodo tarsi apsupti bioenergetinių laukų.

Estetiniai efektai tampa ne tik malonumu regai, bet ir kvietimu peržvelgti religijos temą šiuolaikiškai – be dogmų, pasitelkiant technologinį žvilgsnį. Dieviškumo patyrimas šiandien gali įvykti ne tik bažnyčioje ar muziejuje, bet ir skaitmeninės kultūros erdvėje.

Spektaklio kulminacijoje aktoriai ima kelti abejones dėl Dievo egzistavimo. Šis finalinis gestas pabrėžia, kad menas, kaip postsekuliari praktika, ne tik perteikia simbolius, bet ir kviečia į akistatą su nežinomybe, provokuoja tikėjimą ar jo permąstymą.

Kai kurie kūriniai sąmoningai atsisako būti susieti su pažįstama interpretacijų schema. Kaip Vytauto Katkaus filmas „Svečias“ įvaizdina būseną, taip „Mahamaya

Electronic Devices“ įgarsina pamatinę žmogaus teisę – būti smalsiam. Pasaulį kasdien patirti iš naujo. Nesilaikyti arogantiškos pozicijos, kad ateis laikas, kai viskas bus suprata. Vien savo forma spektaklis tampa protestu prieš konservatyvų mąstymą, prieš meninę ir socialinę sąstingį.

„Mahamaya Electronic Devices“ liudija, kaip net abstraktus menas neišvengiamai įtraukiamas į politinių aktualijų verpetą. Matomas aktualaus politinio fono akivaizdoje, jis peržengia estetinės patirties ribas ir tampa aktyvios pilietinės pozicijos įvaizdžiu. Kartu tai ir pažadas, kad po lemtingų šio rugsėjo įvykių nė vienas spektaklis niekada nebebus toks, koks buvo anksčiau.

ATKELTA IŠ 4 PSL.

iššūkį, nesibaimindamas sugriauti žiūrovų iliuzijų.

Jalmarą Ekdalį, silpną vyrą, šventai tikintį, kad privalo paklikti žmoną dėl jos neištikimybės, vaidina Valentinas Novopolskis. Vilniaus senajame teatre sukūręs galeriją išpūdingų vaidmenų, šis aktorius jau ne kartą kviečiamas į kitų teatrų scenas. „Laukinėje antyje“ Jalmaro vaidmuo – vienas klatingiausių ir sudėtingiausių dar ir dėl to, kad tai šiuolaikinio vyro prototipas. Tikėdamas savo – išradėjo – galiomis, jis taip ir lieka bejėgis. Jalmaro fanatiškas noras tapti teisuoliu, kai pats vaikščioja su praeities nuodėmių kuprele, tampa Hedvigos savižudybės priežastimi. Suabejojęs, kad tai ne jo dukra, jis tą pačią minutę ją atstumia, kartu atmesdamas jos žmogišką meilę ir prisirišimą. Patikėjęs draugo Gregerso teisumu, Jalmaras suplėšo Verlės atsiųstą vekselį, kuriame pinigai, skirti jo tėvui. Bet netrukus, kaip būdinga Ibseno dramaturgijai, suplėšytas dokumentas vėl klijuojamas, lipdomas, nes pinigai svarbiau už bet kokius žmogiškus santykius. Novopolskiui dramatinio plano

vaidmenys artimi, todėl ir šįkart vaidmens atspalviai kruopščiai apskaičiuoti, įvairūs, įtikinami.

Giną Ekdal, Jalmaro žmoną, pasikeisdamos vaidina Aušra Pukelytė ir Neringa Varnelytė. Tai spektaklį tik sušildo, suteikia daugiau spalvų. Abi aktorės savarankiškai kuria šios buvusios Verlės tarnaitės portretą. Jos elgesys išprovokuoja didžiulę dramą. Gal dėl to jai leista scenoje būti net tada, kai per daug nėra ko veikti. Ji tiesiog sėdi ant sofutės ir stebi veiksmą. Štai šios scenos pačios įdomiausios, nes galima sekti aktorių gebėjimus kurti Ginos portretą. Pukelytė, ypač antrame veiksmo, tampa sunkiai nuspėjama, „detektyvine“ moterimi, o Varnelytei būdingesnė asketiška išraiška, santūrumas. Jos griežtumas dukters atžvilgiu tampa akivaizdžia nuoroda į tragedijos pradžią.

Žavusis Andrius Bialobžeskis, paveldėjęs savo močiutės, nemirtingos režisierės Kazimieros Kymantaitės balsą, lengvai, drąsiai, su įkvėpimu vaidina gydytoją Relingą, kurį geriausiai apibūdina jo paties žodžiai: „Atimk iš paprasto žmogaus gyvenimo melą, ir tu atimsi iš jo laimę.“ (Vertėja Išganaitytė pabrėžia, kad tai – viena garsiausių

Ibseno citatų.) Bialobžeskis ne tik kalba apie gyvenimo melą kaip apie stimuliuojantį procesą, bet savo kūnu ir laikysena tai suvaidina. Būdamas cinikas, Relingas jaunajam Verlei pataria nevartoti svetimžodžio „idealai“, nes yra geresnis norvegiškas žodis „melas“. Aktorius žodį „norvegiškas“ čia pat keičia „nacionaliniu“, ir žiūrovai laimingi atpažįsta „nacionalinio melo“ sampratą – juokas nuvilnija per visą salę. Taip gimsta gyvas teatras, kurio taip ištroškusi publika.

Ibsenas palieka kiekvienam apsispręsti, kas verčia šypsotis, o kas – verkti, ir sukuria buvusį teologą Molviką, puikiai perteikiantį šį tragikomizmą. Talentingasis aktorius Sergejus Ivanovas, scenoje pasirodantis vos porą kartų, kuria ryškų, įsimintiną personažą. Kaip visada, iki smulkiausių detalių, preciziškai apgalvojęs kiekvieną sekundę, Ivanovas tampa vienu gyviausių „Laukinės anties“ žmonių. Jo Molvikas – prasigėręs tipas, tačiau aktorius jį paverčia ypač šmaikščiu personažu. Gaila, kad scenoje jam leista būti taip trumpai.

Senasis Ekdalis – ryškiausias Henriko Ibseno tėvo Knudo literatūrinis portretas. Dramaturgui

nebuvo sunku šį žmogų „restauruoti“, nes jo tėvo biografija labai sudėtinga. Jis buvo laivo kapitonas, o jo tėvas mirė jūroje, todėl Senąjį Ekdalį ikūnijantis Valerijus Jevsejevas taip pat turėjo rimtą atramą, mąstydamas apie šio žmogaus sielvartą, viltį ir kiekvieną kartą iš naujo dūžtančias svajones. Jis – kaip laiko švytuoklė, primenanti, kad jau metas atsitraukti į svajonių pasaulį. Jeigu šiandien miškas iškirstas, tai mintyse jį galima susikurti atitraukus nuo žmonių, šiuo atveju į palėpę. Jevsejevas vaidina palaužtą, bet drąsų, gyvenimą mylintį, aukščiausias vertybes išpažįtantį buvusį laivo kapitoną.

Aldonos Bendoriūtės kuriamas būsimos Verlės žmonos ponios Siorbi vaidmuo, atrodytų, vienas iš mažesnių, tačiau aktorė jam suteikia daug žavesio, apdovanodama neeiline energija. Kai spektaklis „užsimoralizuoja“, Siorbi tampa ne tik atsvara, bet ir taiklia šiuolaikinės moters iliustracija. Ji atvira, žavinga ir tuo pačiu metu kvaila.

„Šiuolaikinės dramos tėvas“ Ibsenas visais laikais turėjo šekspyriškų „padėjėjų“. „Laukinėje antyje“ tokie yra Verlės tarnas Petersenas ir patarnautojas Jensenas. Jie – kaip duobkasiai, kaip

žmonės, seniai sekantys kitų žmonių gyvenimus ir bandantys numanyti jų likimus. Karolis Kasperavičius ir Nerijus Gadiauskas komentuoja veiksmo pradžią, sėdi, žvelgdami į tolį, ir retoriškai klausia: „Tai gal tiesą žmonės šneka, kad tarp jų kažkas vyksta?“ Veiksmas įsisuka, regime verslininko Verlės namuose pietaujančius svečius, nufilmuotą Jaunimo teatro trupę, tarp jų emeritus – Kristiną Andrejauskaitę, Daliją Brenciūtę, Algirdą Latėną, Saulių Sipaitį ir jaunuosius aktorius. Vyksta puota, nepaisant to, kad moralinė įtampa neatslūgo. Per šimtmečius keliauja tos pačios įtampos, keisdamos tik savo pavidalus. Gal dėl to spektaklyje kompozitoriaus Antano Jasenos muzika „kalbasi“ su kiekvienu personažu, o dažniausiai ji lydi visus įvykius, primindama kinematografą, kai muzika dažnai iš anksto perteikia scenos nuotaikas. „Miškas keršija“, – sako Senasis Ekdalis. Žmonių kerštas kitoks – jie palieka subjaurotą peizažą, jie kerta medžius, nesuprasdami, kad tai tos pačios žmonių galvos, o šaknys – pasaulį laikantis pagrindas. Spektaklis kvėpuoja mintimis, reminiscencijomis, vilioja vėl į jį sugrįžti.

Pasitikėjimas savo nuojauta

Pokalbis su aktoriumi Sauliumi Ambrozaičiu

INGRIDA JANKAUSKAITĖ

Aktorius Saulius Ambrozaitis sukurė vaidmenis tokiuose spektakliuose kaip „Žiurkės“ (rež. Augustas Gornatkevičius, Vilniaus mažasis teatras, 2025), „Lūšies valanda“ (rež. Artūras Areima, Vilniaus senasis teatras ir Artūro Areimos teatras, 2025), „Storas sąsiuvinis“ (rež. Jokūbas Brazys, Klaipėdos dramos teatras, 2023), „Pelikanas“ (rež. Naubertas Jasinskas, Oskaro Koršunovo teatras (OKT), 2022), „Otelas“ (rež. Oskaras Koršunovas, OKT ir Klaipėdos dramos teatro tarptautinis festivalis „The-ATRIUM“, 2021) ir kt.

Pirmą vaidybos kursą baigėte pas Eglę Gabrėnaitę ir Aidą Giniočių. Po to perstojoje į Oskaro Koršunovo kursą. Kas lėmė šį sprendimą ir kaip atrodė jūsų studijų laikotarpis?

Prieš studodamas į vaidybą beveik nieko neišmaniau apie teatrą, o tuo labiau apie dėstytojus, kurie tais metais rinko kursą. Buvau matęs tik porą Keistuolių teatro spektaklių. Pradėjęs studijuoti supratau, kad Aido Giniočio darbo principas man nėra itin tinkamas. Didelę pirmo kurso dalį jaučiausi lyg ne savo vietoje, lyg bandyčiau pritapti ir belstis ten, kur durys seniausios užvertos. Ilgą laiką jutau didžiulį sumišimą, juk po mokyklos atėję studentai dar itin jauni, išsiganę, neturintys stipraus stuburo ir vertybinių pamatų.

Po pirmųjų studijų metų man buvo pasakyta, jog kitą pusmetį turėsiu itin pasistengti ir įrodyti, kad esu vertas tęsti studijas. Nors sprendimas buvo labai nelengvas, nusprendžiau jas tęsti kitame kurse, pas Oskarą Koršunovą. Atrodo, pas jį net sužibėjau. Nebeturėjau niekam nieko įrodinėti. Aišku, pirmais mėnesiais dar jaučiausi kaip koks nuskriaustas žvėrelis, tačiau bėgant laikui tai pasikeitė. Pasijutau laukiamas ir priimtas – galėjau būti tiesiog savimi. Tai itin svarbu. Žinoma, kritikos sulaukdavau, tačiau ji buvo kitokia, neliko nereikalingų dramų. Man šių pokyčių užteko, kad studijų erdvė gerokai pasikeistų ir taptų kitokia, nei jau buvau įpratęs matyti. Buvome stiprus kursas, laikėmės aukštų standartų, kartelę kėlėme vis aukščiau ir nevengėme konkurencijos. Tačiau ji buvo sveika, nes bet koku atveju vieni kitus palaikydavome.

Koks buvo pirmasis vaidmuo profesionalioje scenoje?

Pirmasis vaidmuo buvo mašutėje Koršunovo spektaklyje

Saulius Ambrozaitis

B. FRĄCZAK NUOTR.

„Jelizaveta Bam“. Vaidinome su vyresniais Koršunovo mokiniais, kurie mums atrodė itin suaugę, profesionalūs ir jau daug pasiekę. Pamenu, su bendrakursiais net balsavome, kas turėtų užimti tas kelias vietas, nes norinčių buvo daug. Spektakliui reikėjo ir gero fizinio pasirengimo, nes turėjome karstyti ant scenos konstrukcijų. Žinoma, mūsų, studentų, beveik nesimatė, bet tai vis tiek išliko atmintyje kaip pirmas pasirodymas scenoje.

Esate laisvai samdomas aktorius – kokias teigiamas ir neigiamas tokio darbo savybes matote?

Samdomi aktoriai turi didžiulę laisvę, tačiau dažnai neturi stabilumo. Pasiklausius teatre dirbančių kolegų galima išgirsti skirtingas nuomones – vieni išlaiko tą laisvę, o kiti, atrodo, vos spėja suktis ir kuria vaidmenį po vaidmens. Tai ne visuomet teikia kūrybinį džiaugsmą. Žinoma, tai priklauso ir nuo teatro, kuriame dirbama. Šiuo metu po spektaklio premjeros galiu atsitraukti ir atsikvėpti, ilgiau ruoštis būsimam vaidmeniui. Taip pat galiu pats rinktis, kokiam spektaklyje noriu vaidinti, o kokiam ne. Nors kartais, esant laisvai samdomu aktoriumi, tenka ilgai laukti, kol kas nors pasiūlys vaidmenį. Vis dėlto norėčiau turėti savo vietą. Man labai patinka Vilniaus mažasis teatras, ypač jo aktoriai. Norėčiau jame dirbti.

Saulius Ambrozaitis ir Eglė Grigaliūnaitė spektaklyje „Lūšies valanda“

T. RAGIMOVO NUOTR.

Koks spektaklis pareikalavo daugiausia pastangų?

Iš tiesų visi mano buvę ir esami spektakliai reikalavo daugybės skirtingų pastangų ir kėlė iššūkių. Pirmiausia pagalvojau apie Jokūbo Brazio „Mizantropą“, kurį rodėme Vilniaus Šv. Jono gatvės galerijos požemiuose. Tai vėlgi buvo fiziškas spektaklis. Vaidiname gana sudėtingomis sąlygomis, nes požemiuose tvyrojo didžiulė drėgmė, buvo daug smėlio, o aš visą spektaklį vaikščiojau basas.

Turiu išskirti ir Koršunovo „Otelą“. Tai mano pirmas debiutas tokiam dideliame pastatyme didžiojoje scenoje kuriant pagrindinį vaidmenį. Pats procesas man buvo labai sunkus, spektaklį repetavome tikrai ilgą laiką dėl tuo metu vykusios pandemijos. Jaučiau daug įtampos ir streso, atrodė, kad ir ką stengiausi daryti, niekas nepavykdavo, režisieriui vis netikdavo. Buvau netgi praradęs vaidmenį ir pakeistas kitu aktoriumi, tačiau vėliau mane grąžino. Išgyvenau sudėtingą etapą, visiškai savimi nepasitikėjau. Oskaras irgi nebetikėjo. Atrodė, girdžiu man sakomas pastabas, bet dėl didelės įtampos ir režisieriaus sukurtos atmosferos nesugebėjau tų pastabų išpildyti. Džiaugiuosi, kad viskas išsisprendė ir santykiai pagerėjo. Nors nuo premjeros praėjo jau daug laiko, atrodo, kad tik pastaruosius kelerius metus Jago vaidmenį pradėjau vaidinti

Saulius Ambrozaitis spektaklyje „Pelikanas“

D. MATVEJEVO NUOTR.

be nereikalingo streso. Jaučiausi labai paaugęs.

Kai spektaklį vaidinome Bosnijoje ir Hercegovinoje, buvau apdovanotas kaip geriausias festivalio aktorius. Išgyvenus tiek abejonių šis apdovanojimas man buvo itin brangus.

O koks buvo Jokūbo Brazio spektaklio „Storas sąsiuvinis“ kūrybinis procesas?

Išties nelengvas. Pirmiausia todėl, kad repetavome su vienu aktoriumi, tačiau, jam prieš pat premjerą patyrus traumą, spektaklis buvo nukeltas. Kolegą pakeitė Džiugas Grinys. Mums tik pradėjus repetuoti režisierius nematė karo temos kaip esminės spektaklio ašies, tačiau po kelių savaičių prasidėjo karas Ukrainoje ir tai tapo neišvengiama tema, ji buvo užkoduota mūsų spektaklyje. Su Jokūbu jau ne pirmą kartą dirbome kartu, todėl žinojau, kokią išmonę, jautrumą ir vaizduotę turi šis režisierius, kaip geba atskleisti tavo kaip aktoriaus dar nematytas savybes. Ilgai ieškojome, kaip mūsų personažai kalba, mąsto, juda scenoje. Kadangi su Džiugu vaidiname devynmečius dvynius, beveik per visą spektaklį tekstą sakome kartu, todėl turėjome būti įjungę visus kūno radarus, kad vienas kitą jaustumė. Jei spektaklio metu mes „nesusijungiamo“ – viskas subyra, prarandame balansą. Džiaugiuosi, kad ypač sunkus darbas atsipirko – buvau nominuotas „Auksiniam scenos kryžiui“ už pagrindinį vyro vaidmenį.

Sukūrėte vaidmenį Artūro Areimos spektaklyje „Lūšies valanda“. Kaip sekėsi dirbti?

Procesas buvo įvairus, tačiau sekėsi gerai, buvo įdomu palyginti savo patirtis skirtinguose kūrybiniuose procesuose. Kiek žinau, režisierius nebuvo matęs jokių mano spektaklių ir mane pasirinko vadovaudamasis nuojauta. Tai buvo ir pirmas procesas, į kurį atėjau nepažinodamas beveik nė vieno žmogaus. Tačiau komanda buvo gera ir draugiška, labai

greitai radome bendrą kalbą. Pirmą kartą, kaip Areima pirmą kartą pakvietė į pjesės skaitymą: atidarė duris, paspaudė ranką ir daugiau nieko nesakė. Į ketvirtą aukštą lipome visiškoje tyloje. Man atrodė, Areima net nenori, jog ten būčiau. Vėliau supratau, kad režisierius išties šiltas, tačiau uždaras žmogus, atsiveriantis ne visiems. Kūrybinio proceso metu pirmą kartą pajutau, kad režisierius jau yra susikūręs visą pasaulį, kurį turime perteikti. Nesakau, kad tai blogai, tik iki tol buvau pratęs, jog su kūrybine komanda kuriame būtent proceso metu, kartu siūlome savo idėjas. Žinoma, ir čia buvo pasiūlymų, kuriuos mielai priimdavo, bet vis tiek jautėme, kad režisierius savo galvoje jau surepetavęs beveik visą spektaklį. Kadangi kūrybinis procesas truko gana ilgai – apie keturis mėnesius, išėjęs į sceną per premjerą nejutau jokios baimės, nors spektaklis ir sudėtingas. Atrodė, lyg jį vaidiname ne pirmą kartą. Viskas tiesiog įsirašė į kūną.

Spektaklyje atradau ir įdomią asmeninę sąsają: mano personažui svarbus ryšys su seneliu, jis laiko jį autoritetu, ramsčiu ir vienintele šeima. O aš prieš pradedant kūrybiniam procesui netekau savo senelio. Iš pradžių negretinau šio fakto, bet kiek vėliau lyg ir įprasminau jo atminimą šiame spektaklyje.

Naujausias jūsų darbas – vaidmuo Augusto Gornatkevičiaus spektaklyje „Žiurkės“. Ar lengva buvo kurti Bruno personažą?

Procesas vyko gerai. Tik į darbą įsitraukiau jau kiek vėliau nei kolegos, ir vėlgi mažai ką pažinodamas. Šiek tiek jaudinausi, jaučiau atsakomybę – juk teko dirbti su tokiais patyrusiais ir mylimais aktoriais, kuriuos su didžiule pagarba stebiu kaip žiūrovas. Vos perskaitęs remarką apie savo personažą žinojau, koks jis turėtų būti, tačiau maniau, kad mano vaidmens įsivaizdavimas bus per

NUKELTA Į 7 PSL.

Dramaturgijos vaidmuo šiandienos kontekste

Dienoraštis iš Geteborgo knygų mugės

BIRUTĖ KAPUSTINSKAITĖ

2025-09-25, Geteborgas, devynios ryto. Prie įėjimo į mugę nusidriekusi kelių šimtų žmonių eilė. Vilniuje šiuo metu dešimta valanda, todėl mano rytas prasideda kartu su Vilniumi, stebint kultūros bendruomenės protesto tiesioginę transliaciją. Aplink besibūriuojantys švedai sukuria įspūdį, tarsi pati būčiau Simono Daukanto aikštėje, kartu su žmonėmis, kuriems šią akimirką jaučiu tokią pagarbą ir susižavėjimą: ačiū, kad buvote, kad sakėte kalbas, kad susivienijome. Nuo pat pusryčių Geteborge iki paskutinių pokalbių tarp lietuvių Kultūros ministerijos atidavimas NA ir pas mus – pagrindinė tema.

Šiemet mugės fokusas – drama. Lietuviai pristatomi kartu su kitomis Baltijos ir Šiaurės šalimis: latviais, estais, suomiais, dainais, norvegais, švedais ir islandais. Dramaturgijos įtraukimas į knygų mugę, kartu su diskusijomis ir pjesių skaitymais, atrodo toks natūralus, kad labai greitai jau kalbame, kaip reikės dalyvauti kitose knygų mugėse, įskaitant vykstančią Vilniuje.

Pirmoji diskusija, kurioje dalyvauju kartu su pjesių autorėmis suome, latve ir este, – „Fearless and vulnerable: women’s perspective in playwriting“ („Bebaimės ir pažeidžiamos: moteriška perspektyva dramaturgijoje“). Pasidaliname praktinėmis patirtimis, mąstant apie lytiškumą dramoje ir jos kūrime. Vis dėlto visos užaugome kultūroje, kur buvo natūralu ir įprasta filmuose ir kituose pasakojimuose kaip pagrindinę herojaus figūrą matyti vyrą. Pirmuosius darbus, kaip paaiškėja kalbant su kitomis autorėmis, visos rinkomės rašyti iš vyro perspektyvos, nes tai atrodė natūralu. Kol nepasitelkėme sąmoningumo (jį turime pasitelkti kasdien vis iš naujo), kad seksizmas, kuris, kaip konstruktas vis dar

gyvas kiekviename, įskaitant moteris, vis labiau trauktųsi į šoną, užleisdamas vietą naujoms perspektyvoms ir normoms. Nustoti konkuruoti tarpusavyje, džiaugtis viena kitos darbu – atrodo, bent tarp pjesių autorių, Lietuvoje, tai jau pasiekta: autorės (-iai) palaiko vieni kitus, nebekonkuruoja tarpusavyje ar lyties pagrindu.

Kita programos dalis sukelia kiek daugiau jausmų ir minčių. Latvē, estē ir aš pristatome ištraukas iš savo pjesių. Aktoriai švediškai skaito „*Stand up’ą*“ prasmei ir beprasmybei“. Po skaitymo susėdame diskutuoti, o moderatorė, norėdama pradėti diskusiją, paklausia, kaip būtų tinkama mus vadinti: iš to, ką ji mato, norėtųsi sakyti, kad reprezentuojame „postsovietines šalis“ ir vis dar plėtojame šias temas savo kūriniuose. Sureaguoju į klausimą atsakydama, kad nenorėčiau būti pristatoma kaip „postsovietinės šalies autorė“, nes esu iš Lietuvos, kuri, kaip Latvija ir Estija, buvo nepriklausomos šalys dar gero laiką prieš rusijos okupaciją. Sakyti, kad esame postsovietinės šalys, vadinasi, šalies identitetą sieti tik per santykį su rusija, o žodis „sąjunga“ gali kurti klaidingą įspūdį, tarsi kažkas norėjo būti šioje sąjungoje: „Mes visi buvome okupuoti ir penkiasdešimt metų priversti gyventi šitame režime, todėl norėčiau, kad sakytumėte „Lietuvos autorė“ ar „Baltijos šalių autorė“. Nenorėčiau būti tapatinama su šalimi agresore, ypač šiandien, kai grėsmė vėl gyva“, – atrodo, kad aiškiai įvedu į kontekstą ir išdėstau poziciją. Tačiau moderatorė, regis, negirdi, terminas *post-soviet* ir toliau vartojamas diskutuojant. Todėl diskusija kuo toliau, tuo labiau glumina. Moderatorė teigia, kad švedai visą laiką žavėjosi Sovietų Sąjunga ir jos misticizmu. Šią minutę, kas rytą skirtingoms Europos šalims rusijos oro priemonės palydint atgal į jų teritoriją, toks susižavėjimo reiškimas

nuskamba ciniškai ir ne vietoje. Suprantu, kad ji kalba apie praeitį, bet kodėl negalime kalbėti apie dabartį? Kodėl ir toliau diskusijoje apie Baltijos šalių šiuolaikinę dramą renkamasi dalintis mintimis apie Sovietų Sąjungą?

Oficiali diskusijos tema – „Freshest of the fresh: Female gaze from the Baltics“ („Šviežiausias iš šviežių: moters žvilgsnis iš Baltijos regiono“), tačiau, jai persimaišius su noru įžvelgti, koks tas *female gaze* okupaciją patyrusiose šalyse, viskas tampa miglota. Moderatorę prajuokina pjesės vieta, kurioje latvių autorė apie mėnesinių pradžią rašo „Raudonoji armija atėjo“. Taip diskusijos vedėja tik pasitvirtina dar prieš pradedant diskutuoti susidarytą įspūdį apie mūsų šalis. Jai paklausus, kaip apibūdintčiau, kas yra moteriška pjesė, suprantu, kad nebeturiu ką atsakyti: mano suvokimu, jei kas po spektaklio bet kuriam kolegai ar kolegei pasakytų, jog tai moteriška ar vyriška pjesė, ši įžvalga sukeltų daugiau klausimų nei atsakymų.

Vis dėlto diskusija tampa atspirties tašku tolesniems pokalbiams su šiauriečiais: švedai atsiprašinėja dėl savo tautietės netakto, suomiai bailsisi tokiu abejingumo rodymu, islandas palaiko, o latviai, atrodo, nori padiskutuoti išsamiau. Per vakarienės metu prasidėjusią neformalią diskusiją, kurią žaidybiškai imasi moderuoti Justas Tertelis, čia pristatęs savo pjesės „Praeis“ tekstą anglų kalba, mes ir latviai dalinamės dabartine pozicija dėl *post-soviet* identiteto etiketės. Apie tai, kaip patys prie to prisidėjome, kad ilgą laiką kūrėme savo „brendą“, parduodami save kaip „postsovietines“ šalis, tačiau jau seniai esame nuėję kur kas toliau ir turime laužyti šitą perspektyvą – juk nesame tik kažkas, kas gimė iš sąjungos žlugimo. Ilgoje vakarinėje diskusijoje priename prie bendros išvados, kad žodžiai, kuriuos vartojame apie

personažas – vienas labiausiai nuo mano asmenybės nutolusių vaidmenų, turėjau įdomią užduotį jį prisijaukinti.

Kokie artimiausi kūrybiniai planai?

Filmuosiuosi ilgametražiam filme, jį kurs Dovilė Šarutytė. Taip pat bandysiu įsilieti į naująjį Gabrielės Tuminaitės Vilniaus mažajame teatre kuriamą spektaklį pagal Carlo Goldonio „Vasarotojų“ trilogiją. Laukia ir

Birutė Kapustinskaitė Geteborgo knygų mugėje

ASMENINIO ARCHYVO NUOTR.

tai kalbėdami, yra ir mūsų atsakomybė, todėl tam, kad stabdytume rusijos romantizavimą Vakaruose, galime vartoti ne junginį „Sovietų sąjunga“, o terminą „rusų okupacija“. Galime sakyti ne *post-soviet*, o vartoti postkolonializmo terminus – juk šią terminologiją Vakarai puikiai supranta ir su ja kiek mažiau flirtuoja.

Grįžę į viešbutį sutinkame lietuvių. Čia ir Tomas Vaiseta, kuris pristatė savo tyrimą apie intymumą Lietuvoje rusų okupacijos laikais (beje, su puikia moderatore; vienas malonumas klausyti, kai žmogus pasiruošęs pokalbiui), ir Lietuvos kultūros instituto, Lietuvos teatro centro bei Lietuvos kultūros ministerijos atstovės, todėl neišvengiamai aptariame kultūros sektoriaus (ir visos valstybės) situaciją, pasidaliname nuotrupomis ir įspūdziais apie mugę ir einame miegoti – laukia nauja diena.

Tarpuose tarp renginių, o kartais ir vietoj jų, dalinamės išklaustytais interviu, kultūros naujienomis. Atrodo svarbu būti proceso dalimi, net ir esant išvykus. Naudojamės proga apie susidariusią (ar, reikėtų sakyti, sudarytą) situaciją papasakoti ir visiems čia esantiems. Mūsų naujienas seka

pjesės skaitymas pagal šiuolaikinės lenkų rašytojos Dorotos Masłowskos romano „Kiti žmonės“ inscenizaciją, kurią režisuos Lina Židonytė.

Ar stebite kolegų darbus? Kokie pastarieji spektakliai įsiminė?

Stebiu. Vienas mano mėgstamiausių spektaklių iki šiol yra Tomi Janežičiaus „Dėdė Vania“ Vilniaus mažajame teatre. Į jį mielai kviečiu kiekvieną. Labai

ir suomiai, ir latviai, ir net tas vienas draugas iš Islandijos. Aš savo ruožtu kiekvienam priėjusiam užsieniečiui, pasakiusiam, kad yra buvęs Vilniuje, rodau instagramo *storius*, didžiuodamasi, kokia vieninga šiandien mūsų kultūros bendruomenė.

Atrodo, kad dramaturgija ir pjesių rašymas kaip niekad gyvas. Vyksta įvairūs pristatymai, kuriuos inicijuoja Lietuvos teatro centras, bendradarbiaudamas su Lietuvos kultūros institutu. Esu dėkinga už visus renginius, kurių centre – dramaturgija. Kodėl dramaturgams ir pjesių autoriams svarbu dalyvauti tokiuose renginiuose? Nes užtenka suorganizuoti pjesės ištraukos skaitymus, kad teatras ja susidomėtų ir norėtų perskaityti visą. Kol neturime agentūros, užsiimančios lietuviškų pjesių sklaida, tokie pristatymai mugėse gali duoti apčiuopiamų rezultatų. Labai norėčiau, kad atsirastų galimybė pjeses ne tik versti į anglų kalbą, bet ir jas spausdinti – buvimas tarptautinėje rinkoje dar supaprastėtų. O kultūrinė sklaida per tekstą atrodo viena paprasčiausiai įgyvendinamų, tik reikia kryptingai judančių žmonių. Kiek žinau, tokių žmonių jau yra.

rekomenduoju savo bendrakursių Lauros Kutkaitės ir Jokūbo Brazio spektaklius. Abu kuria skirtingą, bet labai savitą teatro pasaulį, jis unikalus ir savaip įtraukiantis. Juos abu galėčiau pavadinti savo amato profesionalais. Šiuo metu Klaipėdos dramos teatras turi vieną stipriausių repertuarų Lietuvos teatre, tad tikrai rekomenduoju nuvažiuoti ir pažiūrėti jų spektaklių.

Dėkoju už pokalbį.

ATKELTA IŠ 6 PSL.

ryškus. Buvo šiek tiek baugu suklysti. Nors tiek Augustas, tiek aktoriai sukūrė saugią atmosferą. Problema buvo manyje. Procesui judant link pabaigos nebuvo lengva – tekstas nesilipdė, personažas nebuvo atrastas. Vėliau susikaupiau ir pasidalinau, koks man atrodo Bruno vaidmuo. Augustui šis pasiūlymas patiko, o išmėginęs

jį scenoje iškart pajutau tiesą kūne, tekste ir santykyje. Mano scenos partnerė Indrė Patkauskaitė pasakė, kad pagaliau viskas stojo į savas vėžes. Tai dar labiau sustiprino jausmą, kad reikia pasitikėti nuojauta.

Per visą savo kūrybos laikotarpį daugiau vaidinau vienus iš pagrindinių personažų, tad buvo įdomu kurti antraplanį vaidmenį. Jis, kaip ir kiti, iš manęs pareikalavo lygiai tiek pat darbo bei meilės. Be to, Bruno

Niépce'o parašas

Fotografų susitikimai Nidoje 2025

AGNĖ NARUŠYTĖ

Iš fotografijos simpoziumo Nidoje parsivežiau keletą knygų ir tris suvenyrus. Pirmasis – tai neryški, spausdintuvo išspjauta nuotrauka ant čekiams skirto popieriaus. Ten – aš, stovinti naujojo kultūros centro „Agila“ sienos fone. Nuotrauka tokia blyški, kad mane vargiai kas atpažins. Ir pati beveik neatpažįstu, bet žinau, kad čia aš. Tiesa, kad ją galėčiau kiek nelegaliai pasiimti, stabtelėjau dukart priešais fotoaparata. Mat Pauliaus Ruko instaliacijos „In situ“ tikslas buvo materialiu įrašu paliudyti kiekvieno iš mūsų buvimą, bemat paverčiamą vaizdinių šiukšlių krūva. Mano atvaizdas irgi išnyks, nes šios laikmenos priedermė – nesaugoti nereikšmingų įrašų per ilgai.

Kiti du suvenyrai tarsi savaime įkrenta į mano kišenę – kaip kasmet. Mat negaliu neparagauti Ievos Rutės arbatų, parsivežtų iš Tolimųjų Rytų ir supilstytų į jos pačios lipdytus puodelius. Pageriam, pašnekam ši bei tą, kažkas dar prisėda, paragavę išpučia akis. Termose pasibaigus arbatai, Ieva išverčia arbatžoles ant fotopopieriaus, leidžia palikti pėdsakus, tada sukarpo lakštą į tiek dalių, kiek buvo „sugėrovų“, ir išdalina, kad visi išsineštų po fragmentą į savo pasaulius, kur bėgant laikui vaizdas blyšk. Ant mano fotopopieriaus skiautelių laikinai įrašytos dvi arbatos gėrimo situacijos. Pirmoji – rugsėjo 17-osios vakare gerta 60 metų senumo arbata iš Taivano. „Arbata, kurią gėrėme naktį su vynu, diskutuodami apie kolonijinę Dviejų Tautų Respublikos istoriją ir lietuvių tautos jausmus su Adamu, Narkevičiumi, Narušyte ir Co. Ir visa tai prasidėjo nuo Kauno.“ O kitą rytą kartu su dviem prancūzėmis – kuratore Sonia ir fotografe Isabelle – gerta vadinamoji doktorantūros arbata, kurios paragavusi Sonia išskubėjo rašyti straipsnio, o mes – į paskaitas.

Tie trys suvenyrai man simbolizuoja šio fotografijos simpoziumo patirtį, kurioje vaizdų ir pasakojimų srautą kartais užtvenkia politika, bet kasdien vis kita spalva perdažo sutikti žmonės.

Fotografijos ir politikos sankirtos

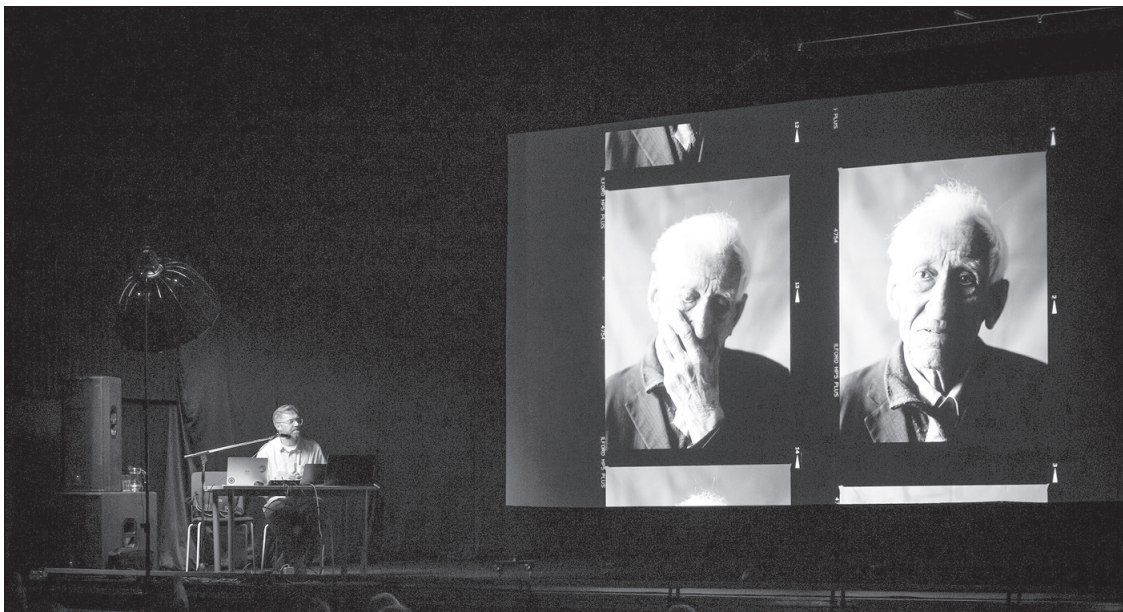
Rusijos karas prieš Ukrainą verčia visur pastebėti politinės pozicijos ženklus arba jų trūkumą. Štai Sonia Voss pasakoja apie Rytų Vokietijos fotografės Sibyllės Bergemann 1977–1986 m. dokumentuotą paminklo Marxui ir Engelsui statybą Berlyne. Min tyse iškart klaus: ar nuotraukos transliuoja palankumą valdžiai,

o gal jos neutralios? Sonia stengiasi atskleisti jų kritiškumą – ir iš tiesų dvi socializmą pagrindusių mąstytojų figūros Bergemann fotografijose atrodo kaip monstrai. Bet cenzoriai fotografės pašaišos taip ir nesuprato. Kita vertus, Nacionalinės dailės galerijos parodą „Tarp dviejų aušrų“ analizavusi Laima Kreivytė pasigedo politinio sąmoningumo ar bent meninio akcionizmo ikona jau tapusio vaizdo, kurį Lietuvos nacionalinis dailės muziejus įsigijo, – per raudonai nudažytą tvenkinį prie rusų ambasados plaukiančios Rūtos Meilutytės nuotraukos.

Nors simpoziumo programoje nebuvo paskaitų apie karo fotografiją, vieną vakarą buvo rodomas filmas „Pro begalybės objektyvą“ (rež. Ksenia Kravtsova, 2023) apie ukrainiečių fotografa Oleksandrą Hliadelovą, kuriam „nuotraukos tapo ginklu“ liudijant rusijos karo žiaurumą. Šiame kontekste visus trikdė britų Laurie Griffithso ir Jonty Tacono pristatytas filmas „Babočka“, tiksliau, *Бабочка*. Britanijai ruošiantis referendumui dėl breksito, jie atvyko į Visaginą ir ėmė fotografuoti kraštovaizdį bei gyventojus. Pakartotinai atvyko jau vykstant viso masto invazijai kurti filmo apie miestą, kuriame demonuojama atominė elektrinė, nes tokia buvusi Lietuvos priėmimo į Europos Sąjungą sąlyga. Tai ir skelbia filmo subtitrai. Vietos gyventojams, žinoma, skaudu išardyti tai, ką kūrė jų tėvai. Sunku ir prarasti darbdavį, kurio vietoje niekas neatsiranda. „Nebuvo kito plano, – teigia menininkai, – buvo tikimasi, kad tie žmonės išsivažinės.“ Tačiau daugelis liko nepaisant nieko. Tai filme interpretuojama pritaikant antropologijos terminą *endurance* – ištvermė. Kūrėjų atjauta be savo svajonės likusiems žmonėms suprantama, tačiau klausytojų širdyse užviręs kraujas išsiveržė klausimu: o kaip okupacija? Jos nebuvo? Britai apie tai nė nepagalvoję, jiems prievartinės atominės elektrinės statybos gražiausiose Lietuvos vietose,

Tarptautinio fotografijos simpoziumo „Nida. Sutikti fotografiją“ dalyviai Nidos kultūros ir turizmo informacijos centro „Agila“ terasoje. 2025 m.

Tadas Kazakevičius pasakoja apie savo projektą „Mano akys matė“. 2025 m.

D. STANKEVIČIAUS NUOTRAUKOS

didelio skaičiaus rusakalbių darbininkų atvežimas neatrodė apmąstytina problema. Jie mato tik modernizmo utopiją, kuri žlugo mums panorus nepriklausomybės. Karo kontekste maga čia įžvelgti kremliaus propagandą, tačiau kalbantis po pristatymo pavyko juos įtikinti kitąkart būti atidesnius vietos kontekstui.

Ar reikėjo kviesti šiuos britus kalbėti apie filmą rusišku pavadinimu? Reikėjo, nes buvo proga pripažinti mūsų valstybės klaidas vengiant įtraukti Visagino gyventojus į valstybės kūrimą. Reikėjo ir pajusti keistą kai kurių vakariečių poziciją, pamėginti išaiškinti jiems savąją. Tik gaila, kad kitą rytą britai išvažiavo, nes gal būtų matę brolių Algimanto ir Mindaugo Černiauskų visą gyvenimą dokumentuojamą sovietų okupacijos išdarytą Lietuvos peizažą ir čia gyvenančius žmones – nusikurdintus, bet besišypsančius. Kažin kaip jų filmą pakeistų išgirstas pasakojimas apie moterį, kuri stribų nužudytą savo vyrą partizaną rado paguldytą Molėtų aikštėje. Ir galbūt Tado Kazakevičiaus nufotografuotų Sibiro tremtinių veiduose jie būtų pagaliau išvydę dėl tėvynės praradimo, artimųjų mirčių patirtą kančią, kuri nebeleistų daugiau nei šimto tūkstančių žmonių prievartinės tremties lyginti su savanorišku „tautų maišymusi“.

Bet jei būtų klausęsi, ar būtų norę suprasti? Ši mintis kilo klausantis Aušros Griškonytės Volungės prisistatymo. Mat ji jau

bene du dešimtmečius fotografuoja *queer* bendruomenės portretus. Takios lytinės tapatybės žmonės moteriškais drabužiais, kaip „Kekšės“, nuometais pasipuošusius, kaip „Nuotakas“. Regis, lūžis jau įvyko – šie darbai jau matomai prestižinėse parodų erdvėse ir nebešokiruoja. Tačiau autorės tekste vis kartojosi žodžiai: paroda uždaryta, nuotraukos nukabintos. Ją pačią vis persekioja ir grasina. Diskriminacijos Lietuvoje dar daug. Todėl Volungė sukūrė ciklą „Nematomi“ (2024) – portretuojamieji vos matomi tamsoje. Parodose tuos darbus žiūrovai praeina net nesupratę, kad ten kažkas yra. Tai simboliška – mes iki šiol nenorime matyti pažeidžiamų žmonių, tad kodėl stebimės, kai užsieniečiai nenori matyti mūsų okupacijos?

Nė nepastebime, kai nematomi žmonės išvyksta, – kartais ieškodami geresnio gyvenimo, kartais bėgdami nuo persekiojimo. Išvyko – ir galima apie juos nebegalvoti. Keletas paskaitų ir prisistatymų šiemet buvo apie išeivių norą sugrįžti, net jei tai pavojinga. Pavyzdys iš XIX amžiaus – Eustachijus Poklevskis-Kozėla, kurio gyvenimą rekonstravo Dainius Junevičius, išnaršęs, be kita ko, ir Prancūzijos archyvus. Jaunasis Eustachijus dalyvavo 1863 m. sukilime ir buvo tremiamas į Sibirą, bet pabėgo ir atsidūrė Paryžiuje, kur tapo Prancūzijos fotografijos draugijos sekretoriumi. Paryžiuje jis protegavo ir pristatinėjo Rusijos imperijos fotografus, tarp jų – ir vilnietį Jozefą Czechowiczų, bet ilgainiui taip pasiilgo tėvynės, kad grįžo kiek atlėgus represijoms. O šių laikų fotografas Mykolas Juodelė ir grafikos dizainerė Sandra Rivero pasakojo apie Sandros prosenelius, kartu su kitais 30 tūkstančių lietuvių tarpukariu išplaukusius į Pietų Ameriką. Įgyvendindama prosenelių svajonę grįžti į Lietuvą Sandra parvežė kupiškėnų Šlapelių įkurto Sarmiento miestelio pirmojo fotografo José Šlapelio istoriją.

Kraštovaizdžiai gūrant pasauliui

Karas nustūmė klimato kaitos problemą į antrą planą, bet dėl

to grėsmė tik didėja. Simpoziume matėme šiais laikais jau įprastą virtualią fotografinių refleksijų apie žmogaus santykį su gamta. Adomas Žudys tarsi žaismingai ar net tyčia absurdiškai susieja seno ažuolo šaknų ekskavaciją su sąmokslu teorijomis, turinčiomis mus atitraukti nuo problemos sprendimo. Visai kitokia nuotaika apima klausantis švedės Mercé Torres Ràfols, kurios poetiški vaizdai tarsi sukaupia geologinių procesų ir žmonių istorijų laiką, kai uolas sprogdina dvasinę energiją. Net Kristyna Müller, turėjusi tik pristatyti Fotografijos centro veiklą Švedijoje, daugiausia kalbėjo apie menininkams labiausiai rūpimą temą – kraštovaizdį, simbolizuojantį galutinį žmogaus pralaimėjimą dėl išteklių gavybos drebant kalnams.

Šiame kontekste iš naujo aktualus Artūro Railos projektas „Žemės galia. Mitologinis Vilnius“ (2005–2008). Galima netikėti virgulininkų nubraižytais energinėmis linijomis, bet nufotografuotose kraštovaizdžiuose tiršta prasmų, kurios tik nujaučiamos kaip slapstasis gamtos tekstas. Taikliai nuskambėjo ir Erikos Grigoravičienės paskaitos pavadinimas „Kas lieka atsiskyrus esmei“, pasiskolintas iš Olivios Laing esė apie Andy Warholo laiko kapsules. Kai iš daiktų pasitraukia esmė, jie guli bereikalingi, tačiau nemiršta – tęsia niekieno neprižiūrimą būtį, kol ilgainiui susilieja su gamta ją pamaitindami. Tokios yra Alvydo Lukio kompostui skirtų maisto atliekų fotografijos ir jo stebima kieme palikta kartoninė dėžė – keičianti formą, vis arčiau prisiglaudžianti prie žemės, bet taip ir netampanti gruntu.

Kraštovaizdžio dekonstrukcijos temą simboliškai apibendrino Skaidros Trilupaitytės pasakojimas apie Mikalojaus Konstantino Čiurlionio 1904 m. atkurtus sapnų vaizdinius cikle „Audra“. Ir pats ciklas pradingo, kad vėliau būtų atkurtas iš Aleksandro Jurašaičio fotografijų ir mačiuisių prisiminimų. Uolos siaubo

NUKELTA Į 9 PSL.

Tai nebuvo paskutinis kartas

Arba kaip Trojos arklį paversti asilu

AGNĖ NARUŠYTĖ

Išpėjamasis streikas įvyko. Daugiau nei 300 akcijų 81 Lietuvos mieste ir miestelyje, 23 užsienio šalyse. Kiek žmonių – nesuskaičiuota. Nes gal ir neįmanoma – „mes esam grūdai valstybės aruode“, skelbia Kultūros asamblėjos iniciatyvinės grupės atmintinė. Grūdai byra, o pavasarį sudygsta ir išaugina gausybę naujų grūdų, kurie vėl užpildo aruodus. Apie tai siūlyčiau pagalvoti socialdemokratams, kurie vis dar tikisi protestą sutramdyti pažadais (nors jų niekada netesi) ar mums „priimtinais“ ministrais, kurių figūrėles tampys, kaip norės, fašistinio internacionalo sekcijos Lietuvoje, vadinamos „Nemuno aušra“, vadas (kitaip tariant, fiureris). Iki praėjusio sekmadienio dar buvo galima manyti, kad taip situaciją mato tik grupelė bijančių prarasti tą ir taip skurdžią paramą, kurią kartais išprašo iš valstybinių fondų. Bet streikas akivaizdžiai paliudijo, kad kyla kur kas platesnio pasipriešinimo banga. Ilgai kaupęsis nerimas pralaužė tylos sienas ir pasklido po visą Lietuvą, aptaškė visą pasaulį, o didžiuosiuose mūsų miestuose susitvenkė į eisenas. Visur žmonės iškėlė ženklus, perspėjančius: mes štai stovime, saugome kūrybos ir minties laisvę.

Prieš streiką matant žemėlapyje įsižiebiančius vis naujus įvykius norėjosi būti ir ten, ir ten, ir ten. Ne tik Vilniuje, bet ir Varėnoje ar net tolimoje Kretingoje. Norėjosi prie Vyriausybės pastato padūduoti kartu su čiurlioniukais, kartu su Vilniaus dailės akademijos studentais – gaminti Trojos arklio parodiją, klausytis intelektualių kalbų Vilniaus

universiteto kieme, žiūrėti filmus Lukiškių aikštėje, sustingti meno mugėje „Art Vilnius“ rėkiant tylą: štai, mes stabdome laiką, supras-kite, kas vyksta, ir teroro šalies link jau dardantį traukinį sugražinkite į pagrindinį – tiesos ir laisvės – kelią.

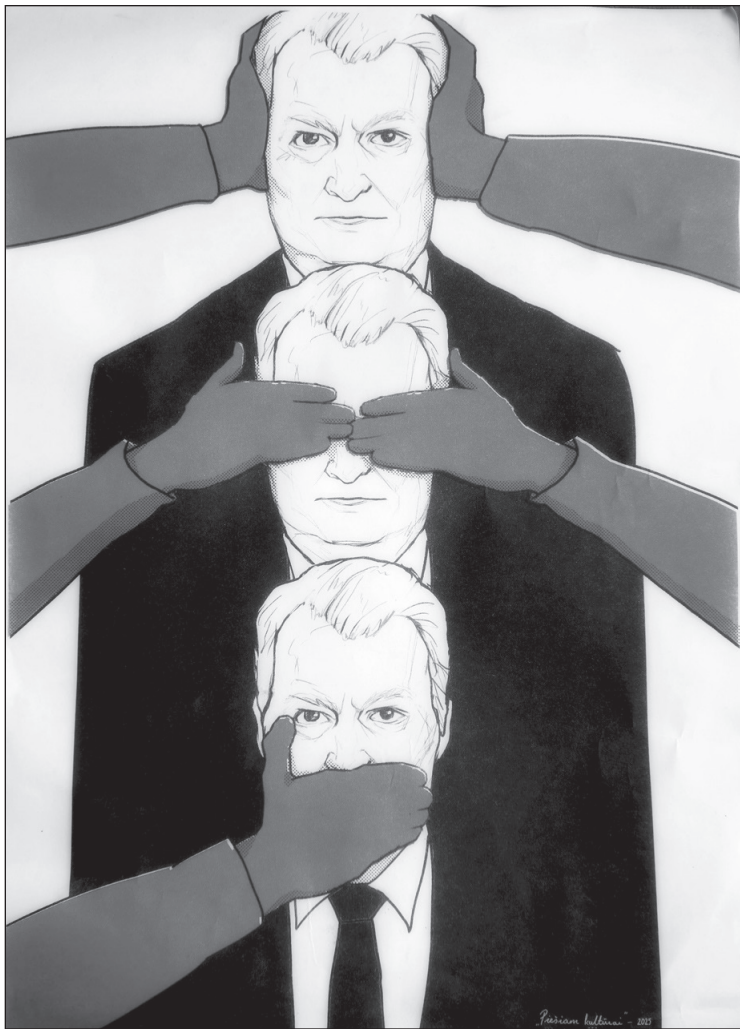
Tačiau tik socialiniuose tinkluose ir žiniasklaidoje įmanomas visą protesto jūrą aprėpian-tis žvilgsnis. Savo žemišku kūnu gali būti vienoje vietoje. Manąją apsprendė pakvietimas dalyvauti diskusijoje apie angažuotą meną Šiuolaikinio meno centre. Prieš renginį dar užbėgau į gretimą Vilniaus miesto muziejų, kur šalia veikiančios parodos „Adresatas šiuo metu yra... pasiekiamas“ buvo galima parašyti laišką prezidentui – prašyti, kad neprileistų juodųjų technologijų politinio darinio prie Kultūros ministerijos. Kad nuo fiurerio, užsimojusio susidoroti su „laisvamaniais“, apsaugotų trisdešimt penkerius metus kruopščiai kurtą institucijų sistemą, kurios veikimas užtikrina laisvą ir kūrybingą nacionalinės kultūros raišką.

Muziejuje ant stalo buvo krūvelė paruoštų blankų su protesto ženklų, vokai, pašto ženklai, tušinukai, ant lipdukų išspausdintas adresas Daukanto aikštėje. Prisėdau, parašiau – ne tiek prašymą, kiek priminimą, kad žadėjęs telkti visuomenę prezidentas pasirinko bendradarbiauti su tais, kurių tikslas skaldyti, kelti neapykantą, persekioti „užsienio agentais“ apšauktus kūrėjus, sudaužyti institucijas, turbūt ir perrašyti Konstituciją. Tik tam, kad chamai galėtų Lietuvoje tvarkytis, kaip nori, nesaistomi susitarimų, nevaržomi įstatymų. Ir svarbiausia – kad perėmę nacionalinį transliuotoją visai šaliai skleistų destruktijos nuodus bei grasinančias nuorodas, už

ką kitą kartą balsuoti. Kaip putino rusijoje ar lukašenkos baltarusijoje. Tai – jų kelrodžiai. Bet ne mūsų.

Tiesa, tiek daug prezidentui nerčiau – popieriaus lapas riboja. Be to, reikėjo skubėti į diskusiją. Į ŠMC skaityklą susirinko kolegų ir studentai, pokalbį transliavo Vilniaus radijas. NARA redaktorė ir žurnalistė Indrė Kiršaitė kalbino muzikologą, filosofą Edvardą Šumilą, menininką Vytenį Buroką ir mane. Svarstėme, kaip politika gali pasinaudoti menininkais ir kaip menininkai įsitraukia į politiką. Pajutome, kad labai ilgai galėtume pasakoti apie vien Lietuvos menininkų pasipriešinimą sovietinei cenzūrai ir okupacijai, apie nepriklausomoje Lietuvoje įgyvendintas pilietines akcijas, nuolat kovojant už marginalizuotų bendruomenių teises ar mėginimus išviešinti tikruosius dar tik besiformuojančių diktatorių kėslus. Kai kas pavykdavo, bet daug kas ir ne. Kol kalba tik menininkai, o gyventi galima kaip gyvenus, patogiau negirdėti, nematyti, nekalbėti (iš protesto parsinešiau plakatą, vaizduojantį būtent tai ir darantį prezidentą). Ir taip nepajunti ribos, kada reaguoti jau per vėlu, o tu tapai agresoriaus įkaitu, su kuriuo galima daryti, ką nori, – paversti vergu ar patrankų mėsa.

Dabar stebint kaip tik tokią valdančiųjų strategiją – negirdėti, nematyti, nesakyti – vilties teikia įsiminusios XX a. 9-ojo dešimtmečio menininkų akcijos. Tai buvo dar neatpažinti būsimo Sąjūdžio šaukliai: teatro scenoje tariamas brangus žodis „Lietuva“, Baroko salėje kasmet atliekamos Sigito Gedos ir Broniaus Kutavičiaus „Paskutinės pagonių apeigos“, studentų grupės „Žalias

Martyna Maciulevičiūtė, „Piešiame kultūrai...“. 2025 m.

lapas“ performansai ir akcijos, skatinančios susimąstyti apie okupantų nustekentą Lietuvos ekosistemą ir atominės elektrinės grėsmę, fotografų (Gintaro Zinkevičiaus, Romo Juškelio) perspėjimai apie smurtą ir žmogaus beteisiškumą, apie prarastą laiką ir kalėjimo papročių absurda sovietinėje kariuomenėje.

Tie pavieniai reiškiniai buvo lyg išpėjamieji ženklai. Panašiai kaip dabar – menininkai, mokslininkai, politikos apžvalgininkai vos ne kasdien perspėja apie slenkančią šalies okupaciją iš vidaus. Tačiau nei prezidentas, nei

Seimo dauguma nesiklauso. Ir štai sekmadienį pavieniai balsai susiliejo į galingą bangą, kurios simboliu tapo tą pačią valandą skambėjusi Mikalojaus Konstantino Čiurlionio simfoninė poema „Jūra“. Tikiuosi, politikai suprato, kad šios bangos nesusilaikys. Ir kad tai nebuvo paskutinis kartas.

Nes mes kovojame ne dėl pinigų, bet už pamatines vertybes, kurios yra valstybės statinį laikantis karkasas. Už kultūros institucijas kaip nepriklausomybės ir laisvės garantą. Ar tiesiog – už Lietuvą kaip drąsią, nepriklausomą, kūrybingą valstybę.

ATKELTA IŠ 8 PSL.

iškreiptais veidais, iš šėlstančios jūros bėgantys medžiai tarsi pranašauja netolimą mūsų ateitį, kurios nematome panirę į guodžiantį vis dar stabilios kasdienybės sapną. Menininko įsivaizduotos apokalipsės sieja XX ir XXI amžių pradžią, kai nerimaujama beveik dėl tų pačių socialinių, politinių, gamtinių katastrofų bei radikalaus tikrovės sampratos pokyčio. Ir tada, ir dabar nujaučiamos revoliucijos, pasaulinio karo artėjimas ir žmonijos sambūvį aukštyn kojomis apverčiantys atradimai – tada reliatyvumo teorija, dabar dirbtinis intelektas.

Nuo dirbtinio intelekto iki asfalto

Pastarasis išradimas jau paveikė fotografiją, kurią ima pavaiduoti promptografija. Asociacijos

LATGA Menų skyriaus vadovė Ingrida Radovič nagrinėjo šiame kontekste itin opią autorystės problemą. Ją bandoma spręsti įstatymais, autoriai mėgina savo darbus apsaugoti nuo kanibalizavimo, bet ne viskas veikia – algoritmai yra tarsi juodoji dėžė, be paliovos virškinanti visa, kas sukurta, ir išspjaunanti bendros stilistikos turinį. Kita vertus, kaip parodė belgės Janos Johanos Haeckel paskaita, dirbtinį intelektą menininkai sėkmingai naudoja kritikuodami Vakarų kultūros dogmas, pagal kurias vis nelieka vietos diasporoms, migrantams, *queer* bendruomenėi. Tik reikia įveikti DI sistemų šališkumą ir paskatinti jas kurti spekuliatyvius kūnus. Haeckel rodomi vaizdiniai kalbėjo, dainavo, juokėsi iš mūsų pastangų juos įvardyti.

Klausydamasi paskaitų apie dirbtinį intelektą mintyse prašiau:

„Paskolink man laiko „rėlę“...“. Tai citata iš Raimundo Urbono raštelio, palikto Remigijui Treigui, o dabar tapusi jų bendros parodos pavadinimu. Du klaipėdiečiai kūrė bendrus darbus kartu su grupe „Doooooris“, bet „Agi-loje“ buvo pristatytos jų tylosios analoginės fotografijos. Rankomis atspausčius, parusvintus, traškančius plyšiais Treigio peizažus keičia Urbono „mažieji pasauliai“ – kasdienybės niekniekiai, telpantys „po stalu ar ant stalo“, anot autoriaus. Juos ir kitus Urbono ciklus paskaitoje nagrinėjusi kuratorė Danguolė Ruškienė skatino įsisąmoninti, kiek daug nežinome apie užmarštin nuslinkusius archyvus, – tik todėl, kad susiklostė nepalankios jų pažinimui aplinkybės.

Archyvai ir kolekcijos – taip pat vaizduotės varikliai. Šiuolaikinio meno rinkos eksperimentės Justės Jonutytės aptariai

kolekcionavimo principai skambėjo fatalistiškai, nes visi jau pavėlavome į savo sėkmės traukinius. Nebent orientuosis į nedidelės kolekcijas, kur kaupiasi tai, kas jų savininkui paprasčiausiai patinka. Kažkaip panašiai kolekcionuoja kunigas Julius Sasnauskas, reguliariai rašantis aukcione pirktų fotografijų išprovokuotas esė „Šiaurės Atėnams“. Natalija Arlauskaitė atskleidė tuose tekstuose glūdinčią fotografijos teoriją, kurios pagrindas – anonimiškumo kuravimas. Kai nežinome, nei kas nuotraukos autorius, nei kas nufotografuota, „atsiveria hermeneutinės galimybės“, kuriomis Sasnauskas moka naudotis. Jo tekstuose atgyja asmeninių prisiminimų persunkta okupantų ilgai prievartautos Lietuvos istorija.

Kad neužvaldytų melancho-lija, simpoziumą užbaigė ironijos kupinas prancūzų menininkės Isabelle Le Minh prisistatymas.

Tyrinėdama pirmosios išlikusios fotografijos (1826) autoriaus ir išradėjo Nicéphoro Niépce'o archyvą ji susidomėjo emulsijos medžiaga – Judėjos bitumu, arba asfaltu. Šviesoje sukietėjęs jis netirpsta terpentine, tad juo padengtą plokštelę galima išplauti ir vaizdas lieka, nors ir nelabai matomas. Isabellei kilo mintis sukurti tarsi smėlio laikrodį, kuriame sustingęs asfaltas kartais nuvarvintų lašą, taip kviesdamas mąstyti apie lėtus procesus, pražiopsomus fotografijos įvykius, nepagaunamą laiką. Bet panaršiusi internete ji iškart rado, kad yra panašių kūrinių. Tad galvojo toliau, kol Niépce'o laiškuose pastebėjo išradėjo parašą, įraitytą tarsi vandens ratilo viduryje. Isabelle tą riestą brūkšnį pavertė vamzdeliu, kuriame lėtai kietėja asfaltas, – o mums lieka laukti, kol pasirodys lašas ir tekstelės.

Apie darbą, nuovargį ir viltį

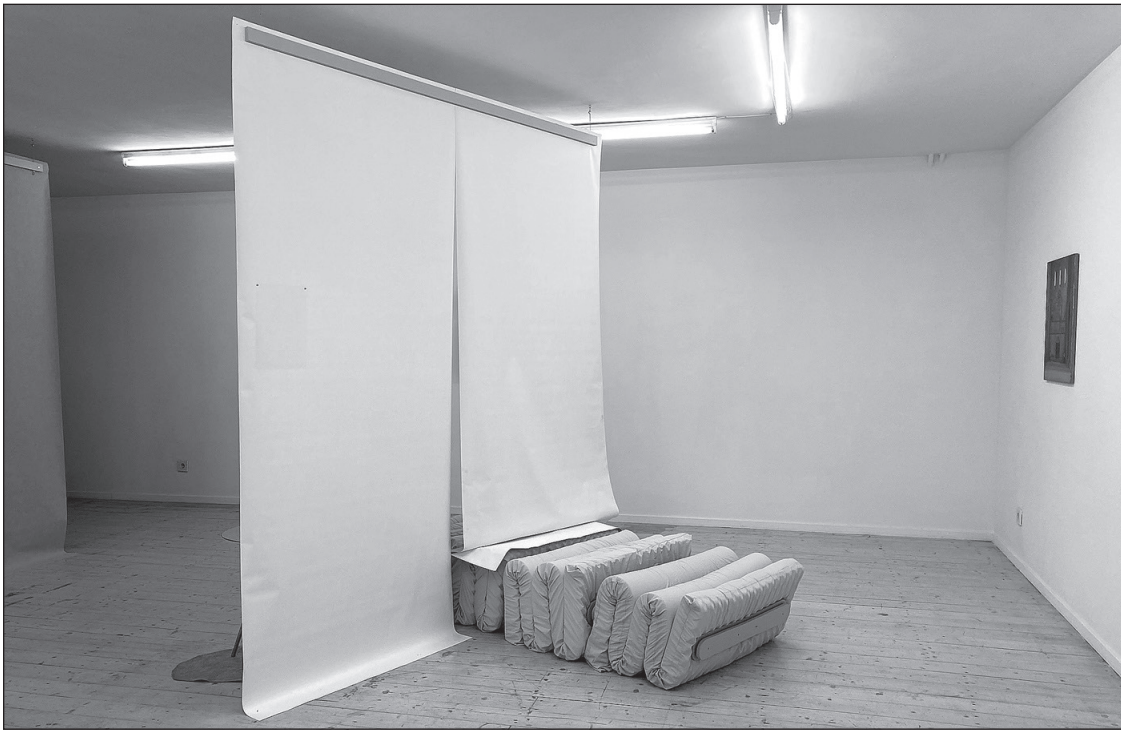
Dvi parodos Vilniuje: „Dantratis, darbščios rankos ir pavargusi parodos lankytoja“ ir „Kol viltis mus išskirs“

MARIJA MARTINAITYTĖ

Parodos „Dantratis, darbščios rankos ir pavargusi parodos lankytoja“ (kuratorė Vaida Stepanovaitė) anotacijoje viskas prasideda nuo Prekybos, pramonės ir amatų rūmuose Kaune esančios Petro Kalpoko freskos bei joje matomų raumeningų bemažškinų vyrų, trise keliančių didžiulį dantratį, tačiau pirmiausia pradedu galvoti ne apie galingus darbininkus, bet apie sėdimas vietas parodose ir nuovargį. Ir ne tik todėl, kad tą dieną pati ieškojau bent menkos viltingos oazės, galinčios nuo jo išgelbėti.

Mano mintis ton pusėn nukreipia ir „Editorial“ erdvės viduryje lyg kviečiantis prisėsti iš čiužinio susuktas baldas, ir aiškos tekstinės nuorodos į nuovargį parodos pavadinime. Prisimenu ir begalę parodų, kurių kuratoriai nepagalvojo apie krėslus, kėdes ar suoliukus prie bent keliolika minučių trunkančių videodarbų. Bet pavargsta ne tik parodų lankytojos, nerandančios vietos atsisėsti po kelionės ne pačiu patogiausiu sėdėties grindiniu ar pievomis, nedrįstančios atsiremti į palangių kraštus ar nors trumpam prisėsti ant baldais apsimetančių meno kūrinių (o gal meno kūrinių apsimetančių baldų?). Pavargsta ir po vieną dirbantys mažų galerijų darbuotojai, vis nerandantys laiko bent šiokią tokį atokvėpį suteikiančioms pertraukėlėms, ir didesnių meno centrų salių prižiūrėtojos, negalinčios prisėsti ant iš parodinių erdvių kampų išneštų kėdžių, neva griaušančių parodos estetinį ritmą, pavargsta ir menininkės, instaliuojančios savo darbus paskutinę minutę bei dirbančios kitus nematomus darbus, (ne)tiesiogiai prisidedančius prie jų kūrybinio proceso (ar tiesiog jį finansuojančius)... Šias netyčia nugirstas, matytas, perpasakotas, išgyventas ar įsivaizduojamas nuovargio situacijas meno institucijose būtų galima vardinti labai ilgai – sunku negalvoti apie dažnai neapibrėžtą menininko (o ir apskritai kultūros darbuotojo) darbą, pirmiausia negalvojant apie aplink tvyrantį fizinį ir emocinį nuovargį.

Po apmąstymų apie parodos centre esantį baldą sugrįžtu prie minėtos Petro Kalpoko freskos ir apie ją tyrimą parodai atlikusios Agnės Bagdžiūnaitės teksto. Kalpoko freskos „Darbas“ (1938) parodoje, aišku, nematome – jos nespaltvota nuotrauka išspausdinta ant vieno iš paprastai į krūvelę su segtų puslapių su informacija apie parodą ir menininkus. Bet tokios vizualios nuorodos apie ją ir

„Dantratis, darbščios rankos ir pavargusi parodos lankytoja“, parodos fragmentas. 2025 m.

M. MARTINAITYTĖS NUOTR.

„Kol viltis mus išskirs“, parodos fragmentas. 2025 m.

J. BALSEVIČIAUS NUOTR.

užtenka: gilinamasi ne į Kalpoko kūrybai neįprastą ir nuo simbolizmo nuotaikos nutolusį darbą ir gamybą aukštinantį siužetą, bet į patį kūrinių sukūrimo kontekstą – tai užsakomasis darbas, leidžiantis pragyventi, susikurti namus ir finansuoti tą kūrybos dalį, kuri menininko širdžiai artimesnė, tačiau kur kas mažiau paklausi ar pelninga. Ant netoliese pastatyto Bagdžiūnaitės staliuko („Stiklas, metalas“, 2025) atsirandantys žmonių vardai ir meno institucijų pavadinimai pratęsia šiuos kontekstus: Kauno meno mokykla – Kalpoko darbovietė, Valstybės teatras – ten jis apipavidalino kelis spektaklius, Vytauto Didžiojo karo muziejus – Kalpoko paveikslas pirkėjas, Mykolas Songaila ir Vytautas Landsbergis-Žemkalnis – architektai, kurie savo projektuotuose valstybei svarbiuose pastatuose užsakė jo freskas... Šis trijų metalinių strypų laikomas stiklinis stalviršis tampa ne tik simboliu Kalpoko išgyvenimo žemėlapiu, bet ir labai aiškia metafora, liudijanti apie tuos, kurie padėdavo „atnešti“ maistą ant menininko stalo.

Ir nors, kaip minėta, Kalpoko „Darbo“ parodoje nėra, čia

atsiranda rumunų menininko Șerbano Savu šios freskos interpretacija. Savu paveiksle nutolstama nuo nuovargio pilnos realybės, kur vienu metu žongliuojama gal net kelių užsakymų apkrova. Rumunų menininkas (įsi)vaizduoja Kalpoko freskos sukūrimo procesą, bet čia niekam riešo dar nepradėjo mausti, alkūnė nedilgčioja, dešinysis plautis nešvokščia, o stuburas dar nesukrypo į kuprą – keliese kuriantys menininkai stoviniuoja prie freskos, remiasi į pastolius, turi laiko apmąstymams ar tiesiog grožisi atliekamu darbu, džiaugiasi lengvai prieinamu poilsiu. Praėjusių metų Venecijos bienalėje Rumuniją reprezentavusiam menininkui tokia kiek ironiška darbo proceso interpretacija įprasta. Jis vaizduoja darbo vietoje besiilsinčius asmenis: prie paveikslų snaudžiančius parodų prižiūrėtojus, aikštelėje stoviniuojančius statybininkus. O šios parodos kontekste tokia darbo interpretacija perteikia ir tam tikrą persidirbusių, bet pakankamai dirbančių vis dar nelaikomų menininkų viltį atrasti poilsio minutėlių – įprastai nerandamų ne tik dėl visų sunkiai suvaldomo laiko, bet ir dėl sisteminių problemų, su kuriomis vis tenka kovoti.

Dar vienas parodos darbas paveikia erdvę beveik taip pat stipriai kaip viduryje esanti sėdimoji vieta – Irena Haiduk sukuria tekstilinę pertvarą, padalinančią ir taip ne pernelyg didelę galerijos patalpą į dvi dalis: *galerinę* ir *darbo*. Pirmoji skirta kūriniams stebėti, menui eksponuoti, antroji – stebėti lankytojams. Pertvara sudrumsčia šią įprastą tvarką: nors joje ir yra iškirptos kelios angelės, ji parodos prižiūrėtojai trukdo atlikti savo darbą – uždengia priežiūros reikalaujančius lankytojus. Taip pat ji atkreipia dėmesį į įprastai erdvę stebinčią ir sergėjančią, o gal jau pavargti spėjusią, kelias veiklas derinančią ir ką nors kuriančią darbuotoją. Pro vieną angelę pertvare matome vieną iš dviejų Haiduk nusipirktų ir nefotografuojamų, tad tik atmintyje išliekančių skaidrių su veikėjais iš filmo „Bėgantis skustuvo asmenimis“ („Blade Runner“, 1982): kai parodos prižiūrėtoja Anna dirba – Roy taip pat dirba, kai Anna ilsisi, išeina į pertrauką – Zhora ilsisi. Kadangi parodos prižiūrėtoja lankytojams atėjus dažniausiai nesiils, lankytojai su poilsiu asocijuojamo vaizdo ir nemato – pavargę nuo nepertraukiamo Roy (ir Anos) darbo, gali tokį veiksmą kaip poilsį tik įsivaizduoti.

Apie darbą ir nuovargį galvojau ir kitoje šiuo metu Vilniuje veikiančioje parodoje – „Kol viltis mus išskirs“ (kuratorė Ieva Gražytė) galerijoje „Atletika“, tad negaliu neužsiminti ir apie ją, nors tai ir nebuvo pagrindinė šios parodos tema. Gal tam įtakos turėjo tai, kad abi šias parodas lankiau vieną po kitos, o gal taip mano mintys susidėliojo, nes viltį Gražytė anotacijoje apibūdino kaip stojišką, nuolatinę ir aktyvią (tad, manau, ir jėgų bei nuovargio reikalaujančią)

būseną. Gal taip mano mintis pratęsė ir parodą pradedantis Jurgos Juodytės videoperformansas „Nuotaka“ (2011), kuriame menininkė bažnyčioje suvynioja centrinės navos kilimą ir vilkimos baltos nuotakos suknelės sijonu, šliaužiodama ant kelių, pradeda plauti bažnyčios grindis. Performanse išryškėja pasiaukojimo, nuolankumo ir su tradicine santuoka susijusio nematomo moteriško darbo motyvai. Įžiūrėjau pasakomis, įkvepiančiomis ir šiuropą keliančiomis, bei religiniais motyvais (juos pastebėjo Monika Valatkaitė tekste apie parodą, publikuotame „artnews.lt“) apipintoje parodoje bent porą darbų apmąstančių motyvų. Nuo vilties ir sekamų pasakojimų jie nutolę ne taip stipriai.

Du kūriniai parodoje labai akivaizdžiai paskatino vėl sugrįžti prie menininko darbo kompleksiskumo. Kaip išlaikyti finansinį pastovumą, bet ir neapleisti kūrybinės laisvės? Kaip nepervargti, bandant suspėti tai padaryti? Kaip sukurti tai, kas atrodo neįmanoma, nes tik tuomet bus proga pailsėti? Gražytės kuruotoje parodoje eksponuojami Lauros Stasiulytės ir Dariaus Žiūros kūriniai man ir susijungė per šią minties giją. Stasiulytė sukuria neįmanomos puokštės, minimos Hanso Kristiano Anderseno pasakoje, vaizdą – niekuomet vienu metu nežydyntys augalai atsiranda vienoje vietoje vienu metu gyvai ir vizualiai juos sintetinant. O Žiūra, iš fontanų surinkęs įvairias monetas, kartu su jomis į fontaną kritusius norus ir viltis, sulydė jas į vieną objektą, ignoruodamas meistrų nuogastavimus apie technines ir fizikines tokio proceso kliūtis.

Abi parodos man vienokiais ar kitokiais būdais kalbasi viena su kita. O gal aš jas viltingai tik priverčiu kalbėtis? „Editorial“ erdvėje nuovargis, darbas bei viltis pagaliau pailsėti balansuoja tarpusavyje, o „Atletikoje“ viltis lyg įdarbinama įveikti neįmanomus, beveik mitiškai skambančius ir įprastai nuo kojų nuvarančius darbus. Kaip ir kasdienės bei nematomas, ir mitais apipintas menininko darbo pusės išgyventi be nuovargio?

Paroda „Dantratis, darbščios rankos ir pavargusi parodos lankytoja“ veikia iki spalio 31 d.

Projektų erdvė „Editorial“ (Latako g. 3, Vilnius)

Paroda „Kol viltis mus išskirs“ veikia iki spalio 11 d.

Galerija „Atletika“ (Vitebsko g. 21, Vilnius)

PROJEKTĄ „PASIVAİKŠČIOJIMAI PO VILNIAUS PARODAS“ FINANSUOJA VILNIAUS MIESTO SAVIVALDYBĖ

Vienos gatvės istorija

Pokalbis su režisieriumi Arjunu Talwaru apie filmą „Laiškai iš Vilkų gatvės“

SANTA LINGEVIČIŪTĖ

Netoli Varšuvos centrinės stoties yra Vilkų gatvė, ją, laimei, gentrifikacija kol kas aplenkė, tad čia dar veikia seniausia Varšuvoje (o gal ir visoje Lenkijoje) pramoginių šokių mokykla, batų taisykla, kur darbuojasi batiuvys anarchistas, neglamūrinė kirpykla, kurios kirpėja tebemėgsta cheminį šukavimą. Šioje gatvėje viena moteris kasryt per balkoną dar purto patalynę ir palieka ją vėdintis. Vilkų gatvėje šešerius metus gyveno ir iš Indijos kadaise atvykęs Arjunas Talwaras. Kaip pasakoja užkadrinis balsas, jį ir jo anapilin savo noru pasitraukusį draugą į Lenkiją priviliojo seni lenkų filmai, kuriuos kartu žiūrėdavo dar gyvendami Indijoje. Nors abu buvo baigę tiksliuosius mokslus, pasirinko šią šalį, kad taptų menininkais... „Laiškai iš Vilkų gatvės“ („Listy z Wilczej“, Lenkija, Vokietija, 2025) bus rodomi „Nepatogaus kino“ festivalyje, tad labai rekomenduoju nepraleisti.

Ar tikrai apsisprendimą emigruoti į Lenkiją lėmė klasikiniai šios šalies filmai?

Indijoje, kai nori užsiimti menu, žmonės paprastai atkalbinėja, sako „pamiršk, tai ne pasirinkimas“. Tačiau su draugu buvome apsisprendę potencialią karjerą mokslo srityje paaukoti dėl savo svajonių. Pirmiausia mus sužavėjo, kad Lenkijoje egzistuoja Nacionalinė kino mokykla (Łódźe), tad ji tapo mūsų tikslu. Tik tada pradėjome žiūrėti visa, kas lenkiška, juk tuomet sovietinio bloko šalis ir Indiją siejo artima draugystė, todėl ir kino pasiūla buvo gana plati. Per filmus norėjome labiau pažinti lenkų kino kultūrą, lenkišką mentalitetą.

Be to, Vakarų Europa neatrodė tokia patraukli – turėjau draugų, kurie emigravo į Vakarų, pats buvau praleidęs šiek tiek laiko Amerikoje, ir manęs tai neviliojo. Rytų Europa atrodė egzotiškesnė ir spalvingesnė.

Ta egzotika juntama ir filme.

Taip, vis dėlto kūriau imigranto, „kito“ akimis, ir manau, kad galėjau sau tai leisti.

Kiek laiko užtruko prakalbinti filmo personažus?

Ferasą (siras) aš jau pažinojau, o Mo (kinė), kuri taip pat pasirodo filme, irgi buvo sena mano draugė. Tai su jais viskas buvo paprasčiau, bet su lenkais – šiek tiek sudėtingiau. Su užsieniečiais dažniausiai viskas vyksta natūraliai – jie kažkaip greičiau

susidomi vieni kitais. Nors, pavyzdžiui, paštininkas Piotras iš karto įsitraukė į projektą, mielai leidosi filmuojamas. Jei po vieno ar dviejų pokalbių nepajusdavau bent šiek tiek entuziazmo iš kitos pusės, paprastai nebetęsdavau. Beje, Piotras ateina į kiekvieną filmo peržiūrą, paima mikrofoną, padėkoja susirinkusiems ir palinki, kad žiūrovus lydėtų palaima.

Filmas žaismingas, bet kartu kalbama apie rimtus dalykus. Jis atrodo ir kaip antropologinė dokumentika, ir kaip bandymas atrasti savo vietą bei išveikti draugo netektį.

Nuo pat pradžių buvo aišku, kad filmas turės abi šias dimensijas, juk dažnai europiečiai vyksta į Aziją ar Afriką ir kuria etnografinius filmus, o čia tarsi atvirkštinė situacija – toks savotiškas etnografinis filmas apie Lenkiją. Bet, žinoma, tai ir labai asmeniška istorija. Kartu su scenarijaus bendraautore, montažo režisiere Bigna Tomschin montuodami ieškojome to subtilaus balanso, kartu rašėme užkadrinio pasakotojo tekstą, bandydami išlaikyti ribą tarp ironijos ir rimtumo, leisti sau juokauti, bet neprarasti istorijos svorio, kritikuoti, bet nemoralizuoti ir neprimesti savo pozicijos.

Žiūrint filmą atrodo, kad vieniši jaučiasi ne tik imigrantai, bet ir patys lenkai.

Taip, egzistuoja ir bendra vienvietė, kurią, kaip sakė paštininkas, galima vadinti „didelio miesto vienviete“. Gal tai atėję iš izoliacijos sovietmečiu – žmonės labiau laikosi atstumo nuo svetimų, nesileidžia į *small talk*’us. Atvykus iš tokių šalių kaip Indija ar Sirija, kur daug mažiau ribų tarp žmonių, kur privatumas nėra taip saugomas, tas šaltumas labai jaučiamas. Reikia nemažai laiko, kol kas nors sušyla ir priima. Filmu bandžiau parodyti šį absurdą: kaip galima bijoti užsieniečių savo kaimynystėje, kai patys žmonės gyvena taip izoliavęsi. Mano manymu, ši vienvietė tik dar labiau gimdo ksenofobiją. Panašiai yra ir Vokietijoje. Neturiu aiškaus atsakymo, bet tai tarsi natūrali gentrifikacija, kuri prisideda prie atotrūkio. Kai Lenkija vis labiau siekė vakarietiško idealų, kartu atsirado ir tam tikras gėdos jausmas dėl savo praeities bei tapatybės. Tai, man atrodo, padarė visuomenę uždaresnę.

Ar filmą Lenkijoje kas nors lygina su Paweło Łozińskiego „Balkono filmu“?

„Laiškai iš Vilkų gatvės“

Taip, gana dažnai. Žinoma, yra panašumų – daug veikėjų, bendravimas su nepažįstamaisiais, tokia pati idėja. Bet, man atrodo, tie filmai nėra tokie jau panašūs, nes manajame labai stiprus asmeninis elementas, o Łozińskiego – ne. Be to, jį pažįstu gana gerai: kiek žinau, Pawełas filmuodamas praleido balkone apie 150 dienų. Mane tai išvartų iš proto. Man kinas labiau susijęs su išėjimu į pasaulį.

Dabar gyvenate Ciuriche. Ar tai reiškia, kad jau baigėsi „meilės ir neapykantos“ santykiai su Lenkija?

Ne, negalėčiau taip pasakyti. Iš tikrųjų vis dar gyvenu Lenkijoje, ten turiu butą. Bet po šio filmo man reikėjo pertraukos, todėl daug keliavau. Labai daug laiko praleidau Indijoje – tai buvo pirmas dalykas, kurį norėjau padaryti baigęs filmą.

Ar filmas pakeitė santykį su Lenkija?

Taip, kažkiek. Anksčiau Lenkijoje dešimtmetį buvau praktiškai ignoruojamas, o dabar filmas sulaukė daug dėmesio. Kartais net keista – atrodo, tarsi iš manęs tikėtusi, kad būsiu imigrantų atstovas Lenkijoje, kalbėsiu jų vardu.

O ar Lenkija, jūsų akimis, pasikeitė per tuos metus, kol ten gyvenote?

Taip, tai ir buvo viena iš priežasčių, kodėl norėjau sukurti šį filmą. Pirmąkart atvykau į Lenkiją 2010-aisiais, mačiau, kaip greitai šalis tapo įvairesnė. Viskas pradėjo keistis dar prieš pandemiją: tada atvyko daugiau indų, daug kartvelų, vėliau – turkų, sirų, žinoma, daug ukrainiečių. Jų atvykimas pakeitė miesto atmosferą, šiek tiek pakeitė ir politiką. Man atrodė svarbu parodyti šiandieninę Varšuvą, nes žiūrovai atpažįsta savo miestą tokį, koks jis yra dabar. Tai suteikia filmui gaivumo, o lenkų publika tai vertina.

Filme panaudotos ištraukos iš Andrzejaus Jakimowskio „Wilcza 32“ („Vilkų g. 32“ iš ciklo „Małe ojczyzny“, 1998), kuris nufilmuotas net tame pačiame name ir jo kiemuose, kur gyvenote jūs. Žvelgdamas imigranto akimis, kaip pats apibūdintumėte Lenkijos „fasadą“ ir „vidinį kiemą“?

Man atrodo, fasadas yra vakarietiška kaukė, kurią Lenkija bando užsidėti, – ji nori atrodyti kaip Vakarų Europa. Kartais

tikrai susidaro toks įspūdis, bet juk Lenkija turi savo kultūrą, savo tapatybę. Nereikia jos slėpti. Būtent tas noras priminti Vakarų dažnai veda prie gentrifikacijos – senų vietų, pastatų, turgų, amatų naikinimo. Viliuosiu, kad toks fasado statymas niekada nebus iki galo realizuotas, nes tai nėra tikroji šalies prigimtis.

O štai vidiniai kiemai tampa visos šalies metafora, būdu pasakoti apie tikresnį visuomenės veidą, nes kiemuose vykdavo daugiau kultūrinio gyvenimo, socializacijos. Mano filme tą pačią funkciją atlieka gatvė. Todėl labai nudžiugau sužinojęs, kad kažkas jau yra sukūręs filmą mano kieme, be to, anksčiau lenkų režisieriai dažnai filmuodavo vidinius kiemus ir laiptines. Deja, šiandien niekas ten nebesirenka. Vidiniai kiemai liko tušti.

Vienas iš personažų, sutiktų laiptinėje, sako, kad skundimasis yra lenkų šaknyse, lenkai negali nesiskųsti. Ir, pasak jo, tai suprantama, nes kai tik atrodo, kad jau viskas bus gerai, atsiranda koks Hitleris arba Putinas. Ar pats neperėmėte tokio bambėjimo?

Deja, taip, mano žmona (scenarijaus bendraautorė ir montuotoja) tai pastebėjo. Ką padarysi, tai užkrečiama. Indijoje mes taip nesiskundžiame, taigi kai grįžtu į Indiją, draugai kartais mane vadiną lenku. Nors ir tapatinuosiu su Indija, jaučiu, kad esu indas, negalėčiau priskirti savęs vienai vietai. Sakyčiau, turiu daug tapatybių. Arba veikiau esu tapatybių kronikininkas, nes kurdamas filmą apie Vilkų gatvę pasakojau ir apie jos, ir apie savo vieną iš tapatybių.

Kaip išgyventi groteską

Nauji filmai – „Mūšis po mūšio“

ŽIVILĖ PIPINYTĖ

Filmo „Mūšis po mūšio“ („One Battle After Another“, JAV, 2025) pagrindas – postmodernisto Thomo Pynchono romanas „Vine-land“, pasakojantis apie vadinamuosius gėlių vaikus. Tačiau Paului Thomui Andersonui, regis, filme buvo svarbiau ne knygos siužeto peripetijos, o šiuolaikinio chaoso ir JAV groteskiškumo pojūtis, kurį idealiai moka perteikti nuo pasaulio besislapstantis buvęs Vladimiro Nabokovo mokinyš.

„Mūšis po mūšio“ prasideda sprogimais: radikalių kairiosios grupuotės „French 75“ revoliucionieriai išlaisvina pasienio kalėjime uždarytus imigrantus. Sprogdintojas Patas (Leonardo DiCaprio) myli akcijai vadovaujančią Perfidią (Teyana Taylor), kuri patraukia ir kalėjimui vadovaujančio pulkininko Stiveno Lokdžo (Sean Penn) dėmesį: fanatiškas rasistas ima geisti juodaodės kovotojos. „French 75“ sėkmingai sprogdina valstybės įstaigas, plėšia bankus, bet Pato ir Perfidijos gyvenimas kaitėja, kai jiems gimsta Šarlin. Perfidią dings iš mergaitės gyvenimo dar šios kūdikystėje, o Patas pakeis tapatybę ir taps rūpestingu tėvu. Su juo ir Šarlin (Chase Infiniti) vėl susitikime po šešiolikos metų, kai Lokdžas gaus pasiūlymą tapti elitinės pagrindinės baltųjų rasių organizacijos nariu ir nuspręs pašalinti praeities dėmes.

Patas tapo Bobu, Šarlin – Vila. Jie gyvena užkampyje, name, po kuriuo iškastas tunelis, ir griežtai laikosi konspiracijos. Bobas draudžia Vilai turėti išmanųjį telefoną ir nemėgsta jos šiuolaikiškų

draugų. Vila tiki, kad mama buvo didvyrė. Nuolat apsinešęs Bobas dėl dukters pasirengęs bet kam, todėl namuose nuskambėjus pavojaus signalui padarys viską, kad ją apsaugotų. Skamba melodramiška, bet iš tikrųjų Andersonas švelniai šaiposi iš žiūrovų lūkesčių ir rengia savo herojams tikrą išlikimo maratoną. Silpniausia jo grandis, be abejo, Bobas. DiCaprio tiesiog mėgaujasi vaidindamas net saugos kodus pamiršusį nevykėlį, kuris nemoka bėgioti stogais, taikliai šaudyti ir atrodo iškritęs iš esamojo laiko. Platus jo chalatas primena tą, kurį dėvėjo mano mylimas kino herojus – brolių Coenų Lebovskis. DiCaprio tinka ir chalatas, bet dar labiau – laiminga Bobo šypsena, kai „Mūšio po mūšio“ pabaigoje jis nusišypso, nes pagaliau pavyksta pasidaryti asmenukę.

Bobo nostalgija praeičiai suprantama, kaip ir kitas sinefilškas Andersono akcentas – televizoriaus ekrane pasirodantis Gillo Pontecorvo „Alžyro mūšio“ fragmentas. Bet jame apdaiotuotų miesto partizanų, revoliucijų laikai baigėsi ir Andersono personažai atsidūrė groteskiškoje paralelinėje tikrovėje – JAV realybėje, kurios skirtingus sluoksnius režisierius preparuoja pasitelkdamas satyrą, ironiją ar karikatūrą.

Pulkininkui Lokdžui Pennas negaili visų satyros atspalvių. Įdomu stebėti, kaip aktorius pavėrčia savo kūną beveik karikatūra – nuolat pražergtos kreivos kojos, ne visada savininkui paklūstanti burna ir mechaniški judesiai. Pulkininkas – ir nemąstantis kario įsikūnijimas, ir bukas fanatikas, ir juokingas gašlūnas, iš kurio pasityčioja Perfidią. Jis

baisus ir pavojingas, nes rasistiniai idealai bei noras atsidurti aukštuomenėje stipresni už bet kokius, net tėviškus jausmus. Tačiau kartu šis personažas atrodo atpažįstamas. Kaip, beje, ilgai po žeme vingiuojančiame bunkeryje susirinkimus rengiantys Šv. Mikalojaus draugijos valdybos nariai. Pusamžiai ar ir visai marazmatiški, absurdišku pavadinimu prisidengę, save elitu vadinantys vyrai nori, kad JAV dominuotų baltieji. Jie primena tradicinių komedijų personažus, bet kažkodėl negaliu atsikratyti minties, kad tokius pat kasdien matau televizoriaus ekrane – Baltuosiuose rūmuose ar naujai įsteigtoje JAV karo ministerijoje, o iš veikėjų lūpų girdimas paniekiantis žodis „mišrūnas“ skamba ne tik filmo realybėje. Andersonas tiksliai fiksuoja, kaip prievarta ir nacionalizmu paremta ideologija iškreipia realybę. Jis rodo tai, kas egzistuoja po matomu tikrovės sluoksniu.

Kitą jos sluoksnį „Mūšyje po mūšio“ atskleidžia Benicio Del Toro įkūnytas sensėjus Serhio. Jis ne tik moko kovos menų, bet ir vadovauja pagrindiniam imigrantų pasauliui – yra pasirengęs padėti ir apginti. Jo ramybė, pasitikėjimas savo jėgomis išgelbės ir besiblaškantį Bobą, kai šis ieškos pagrobto dukters. Kartu su sensėjumi pateksime į kitokį pagrindinį pasaulį, bet ir jame daug paslaptinių durų. Už jų gyvena ir marihuaną auginančios bei automatais pyškinančios vienuolės, ir kiti ryškūs epizodiniai „Mūšio po mūšio“ personažai. Pynchonas garsėja kaip sąmokslų teorijų specialistas, Andersonas rodo, kad groteskiškoji jo filmo

„Mūšis po mūšio“

Amerika – pati palankiausia tokių teorijų dirva. Bet, regis, jis nori tikėti ir Perfidijos laiške dukteriai nuskambėjusia viltimi, kad Vilai pavyks pakeisti pasaulį.

Pasakyti, kad Paulo Thomo Andersono filmai įkvepia tikėti kinu, – nepasakyti nieko. Jie priverčia pajusti, kad įvairių technologijų bei dirbtinio intelekto laikais kinas niekur nedingo ir „Kodak“ juostoje nufilmuotas vaizdas savaime yra įtaigesnis, ypač jei už kadro skamba Jonny Greenwoodo muzika. Finalinės „Mūšio po mūšio“ gaudynės, kai trys automobiliai važiuoja dykumos keliu, tai pakildami, tai nusileisdami nuokalnių, o saulė akina vairuotojus, įrodo, kad galima pasinerti į filmą kaip vaikystėje, kai ekrano tikrovė buvo tikresnė už bet kokią

kitą. Bet tai ir preciziškai sumontuotas, tikslaus ritmo, intensyvus, ir kartu skaidrus filmas.

Vis dar sunku patikėti, kad Andersonas jau tapo tikru kino klasiku, – jis kaip retas kitas sugeba nesikartoti, nedauginti kadaise atrastų motyvų ar stiliaus. Greičiau atvirkščiai – kiekviename filme režisierius atranda vis kitas teritorijas: ir veiksmo laiko, ir istorijos pasakojimo bei personažų, ir stiliaus požiūriu. Andersono filmų tenka palaukti, bet, regis, kaskart jo kinas atsinaujina. Pasižiūrėjusi „Mūšį po mūšio“ prisiminiau, kaip 1999-aisiais Berlynalės žiuri spaudos konferencijoje susižavėjęs Andrzejus Wajda kalbėjo, kad Andersono „Magnolija“ – tai ateities kinas. Tokį kiną Andersonas kuria iki šiol.

Anonsai

Kino maištininkės Lilianos Cavani retrospektyva

„Moteris turi dirbti lygiai su vyru ir savo teises įrodinėti darbais, o ne žodžiais“, – yra sakiusi italų režisierė Liliana Cavani. Būtent jai, vienai ryškiausių pasaulio kino kūrėjų, skirta šių metų Europos kino festivalio „Scanorama“ programa „Iš arčiau“.

Iš aštuonių filmų sudaryta retrospektyva aprėpia iškiliausius 8-ojo ir 9-ojo dešimtmečio Cavani darbus bei jos naujausią 2023 m. kūrinį „Laiko tvarka“. Režisierės filmai kviečia apmąstyti žmogaus prigimtį, tiesos paieškas, moralės ribas ir istorinę atmintį.

„Liliana Cavani nesileidžia į kompromisus, kalba drąsiai ir be užuolankų. Jos filmai griaua sustabarėjusias moralines normas,

atveria skaudžius istorijos puslapius ir kelia nepatogius klausimus, kuriuos paprasčiau būtų nutylėti. Tiesos paieškos jai visada buvo svarbesnės už publikos aplodismentus ar kritikų palankumą“, – teigia festivalio įkūrėja ir vadovė Gražina Arlickaitė.

Cavani vardas į kino istoriją įrašytas ne tik dėl išskirtinio talento, bet ir dėl tvirtos laikysenos. Ne paslaptis, kad praėjusio šimtmečio pabaigoje kino pasaulyje dominavo režisieriai vyrai. Vis dėlto tarp jų italė nesijautė nei silpnesnė, nei pažeidžiamesnė – ji užtikrintai prasisiskynė kelią į režisūrą, pelnę pagarbą ir kūrė lygiai su savo kolegomis.

Filmas, sukėlęs skandalą

Vienas ryškiausių retrospektyvos akcentų – „Naktinis portjė“, pasakojantis apie po karo užsi-mezgusius buvusios Aušvico kalinės ir nacių karininko santykius.

„Naktinis portjė“

1984 m. pasirodęs filmas šokiravo tuometį pasaulį: Cavani sulaukė kaltinimų dėl nepagarbos Holokausto aukoms ir sadomazochistinių santykių vaizdavimo. Nepaisant kilusio nepasitenkinimo, „Naktinis portjė“ sulaukė didžiulio žiūrovų susidomėjimo

ir paklojo pamatus tolesnei režisierės karjerai.

Šio filmo fenomeną atskleidžia režisieriaus Adolfo Conti dokumentinė juosta „Naktinis portjė: legendinio filmo skandalas“, kurią taip pat bus galima išvysti „Scanoramoje“. Filme Cavani ir

pagrindinė filmo aktorė Charlotte Rampling pasakoja, kodėl norėjo sukurti filmą apie aukos ir budelio galios santykį bei tyrinėti kaltės, seksualumo ir atminties temas.

Italijos šešėliai

Retrospektyvos programoje – ir filmas „Oda“, sukurtas pagal Curzio Malaparte 1949 m. pasirodžiusį to paties pavadinimo romaną, kuris, laikui bėgant, buvo išverstas į daugelį kalbų, tarp jų ir į lietuvių kalbą. Cavani čia atveria diplomatinio gyvenimo užkulisius tarp Aljanso ir Italijos pajėgų Antrojo pasaulinio karo metais, kupinus korupcijos ir moralinio nuosmukio.

Filme atskleidžiami Neapolio prostitucijos užkulisiai ir slapti mafijos sandėriai su amerikiečių pareigūnais Sicilijoje. Režisierė

NUKELTA Į 13 PSL.

Tapatybių žaidimai

Krėsle prie televizoriaus

Ryte Garis Džonsonas (Glen Powell) dėsto filosofiją ir psichologiją Naujojo Orleano universitete, popiet instaliuoja kameras ir pasiklausymo įrangą policininkams. Garis yra namisėda, turi du katinus, mėgsta skaityti knygas ir lesinti paukščius. Jis patenkintas gyvenimu. Garis – Richardo Linklaterio filmo „Hit Man“ (LNK, 11 d. 21.30) veikėjas, o Linklateris – iš tų režisierių, kurie mėgsta drumsti žiūrovų lūkesčius. Todėl Gariui teks apsimesti samdomu žudiku, laukti voko su pinigais ir t.t. Tada paaiškės, kad namisėda gali būti itin veiklus, ypač jei moka keisti išorę, nes juk reikia prisitaikyti prie klientų poreikių ir būdo. Juokingiausia, kad „Hit Man“ paremtas tikra istorija.

Linklateris kuria filmus intelektualams ir jiems prijuočiantiems, todėl ir „Hit Man“ neapaisie be gausių užuominų. Gario asmenybė pasidarys į tris – nuobodaus dėstytojo, moralės sargo ir serijinio žudiko. Taip režisierius rodo Freudo id, ego ir superego, išdėliotus pagal veikėjo asmeninę, profesinę ir socialinę situacijas. Linklateris nepamiršta ir Guy Debord'o „Spektaklio visuomenės“ tezių, ir diskusijos apie sugebėjimą keisti tapatybę, bet visa tai paaiškina suprantamai ir prieinamai. Kam jam to reikia? Gal nori parodyti, kad tarp racionalaus psichologinių procesų supratimo ir gebėjimo daryti iš to išvadas plyti didelė erdvė. Todėl gali pamiršti ne tik kas esi, bet ir kuo privalai būti.

Davido Ayerio filmo „Bitininkas“ (LNK, šįvakar, 10 d., 21 val.) veikėjui, kurį suvaidino Jasonas Stathamas, tokių klausimų nekyla. Jis slaptos organizacijos „Bitininkai“ bendradarbis, tapęs pensininku. Kažkada jis buvo pats efektyviausias agentas, tai yra žudikas, bet dabar provincijoje ramiai užsiima bitėmis.

Žinoma, kol neįvyks žiaurus nusikaltimas. Girdėtas siužetas? Bet tam ir rodomi savaitgalio filmai, kad nereikėtų galvoti, nes kai reiginys kupinas atrakcijų lyg karnavalas, kartais pavyksta susitaikyti ir su savo tapatybe.

Pasiilgusius vesternų turėtų sudominti Scotto Cooperio „Priešai“ (LRT, 11 d. 22.45), nors tai ir žanrą, ir istoriją persvarstantis filmas. Jis nukels į 1892-uosius. Kavalerijos kapitonas Džozefas Blokeris (Christian Bale) ir Geltonasis Erelis (Wes Studi) – mirtini priešai. Tačiau jie bus priversti kartu leisti į pavojingą kelionę, nes indėnų vadas sunkiai serga ir Blokeris gauna įsakymą pristatyti jį į Montaną. Kelias veda per žemes, kur gyvena priešiškos gentys, slepiasi pabėgę nusikaltėliai ir kiekviename žingsnyje tyko mirtis. Netrukus keliautojai sutiks Rozali (Rosamunde Pike) – komančai jos akyse nužudė vaikus. Tarp šių trijų personažų užsimegs ypatingas ryšys, nes kiekvieną jų formavo kančia, prievarta ir praradimai. Veikėjai persmelkti įtarimų ir pykčio, bet „Priešai“ įrodo, kad senamadiškomis laikytos atleidimo ir atpirkimo temos kartais dar gali jaudinti.

François Ozono filmas „Kai ateina ruduo“ (LRT Plius, 16 d.

21.33) neatsitiktinai prasideda bažnyčioje. Pensininkė Mišelė (Hélène Vincent) įsiklauso į Evangelijos žodžius apie Mariją Magdalietę, kuri plauna Jėzui Kristui kojas. Šis fragmentas bus Ozono pasakojamos istorijos supratimo raktas. Kita vertus, „Kai ateina ruduo“ – tai jautrus senatvės, kai suvedamos gyvenimo sąskaitos, prisimenamos klaidos ir taisomi šeimos santykiai, portretas. Žinoma, Ozonas mėgsta įpinti į pasakojimą paslapčių bei netikėtų siužeto posūkių ar net nusikaltimų, bet „Kai ateina ruduo“, sakyčiau, raminantis ir sutaukantis su savimi filmas, gal net optimistinis.

Veiksmas nukelia į Burgundijos miestuką, kuriame viena gyvena Mišelė. Jos geriausia draugė yra Mari Klod (Josiane Balasko). Jos kartu vaikšto po mišką, grybauja, kalbasi gurkšnodamos vyną. Kartą pagrindinę veikėją aplanko duklė Valeri (Ludivine Sagnier) su anūku, iš kalėjimo grįžta Mari Klod sūnus Vensanas (Pierre Lottin), kuriam Mišelė siūlo prižiūrėti sodą. Penkių personažų santykiai netikėtai pradės jauktis, kils konfliktai, tragedijos ir rasis naujos pradžios galimybė.

Ozono filmuose veidai, vietos ir situacijos visada atrodo gerai

„Hit Man“

„Mėlynas aksomas“

žinomos, bet filmo „Kai ateina ruduo“ režisierius gal pirmą kartą tiek daug erdvės skiria pagyvenusiui moteriai. Jis nei idealizuoja, nei juodina senatvę, greičiau skatina susitaikyti su branda, kai svarbiau atleisti, rūpintis šeima ir psichikos komfortu.

Maryam Touzani „Žydrasis kaftanas“ (LRT Plius, šįvakar, 10 d., 21.30) taip pat apie susitikimą su savimi ir su gyvenimu. Jo herojai Mina ir Halimas jau daug metų gyvena kartu ir yra įkūrę siuvyklėlę nedideliame Maroko mieste. Halimas turi ypatingą talentą – jo siūti ir siuvinėti kaftanai tokie paklausūs, kad prireiks padėjėjo. Todėl įdarbinamas Jusėfas, kuriam darbas pas meistrą – didelis šansas. Stebėti, kaip dirba Halimas, Jusėfui yra ir galimybė tobulinti savo sugebėjimus, ir nuolankumo bei kantrybės mokykla. Vyrai kuo toliau, tuo labiau pradeda pasitikėti vienas kitu, juos ima sieti ryšys, kurio negali nepastebėti Mina.

Davido Lyncho retrospektyva tęsiasi, šįvakar (10 d. 23.30) LRT Plius primins „Mėlyną aksomą“ (1986). Sugrįžęs į gimtąjį miestelį filmo veikėjas Džefris (Kyle MacLachlan) žolėje randa nupjautą žmogaus ausį ir

pradeda savo tyrimą. Jis sutinka naktinio klubo dainininkę (Isabella Rossellini), Denniso Hopperio niekšą, regis, mokantį tik vieną ir tą patį necenzūrinį žodį, susiduria su įvairiomis gyvenimo keistenybėmis.

„Mėlynas aksomas“ man yra Lyncho stiliaus grynuolis. Būtent šiame filme atsirado tai, kas svarbiausia režisieriaus kine: specifinė sapno (fantazijos, vizijos...) atmosfera, ironiška pasakojimo intonacija ir viską persmelkiantis dviprasmiškumas, nes Lyncho filmuose niekas nėra tai, kas atrodo. Pasakojimas, atsirandęs iš ausies ir atgal į ją sugrįžtantis, gal yra tik jaunojo Džefrio fantazija, pirmąkart pajutus mirties kvėpavimą prie sergančio tėvo lovos. Bet į klausimą, kur prasideda ir kur baigiasi ši fantazija, Lynchas nesirengia atsakyti. Jis mikliai slepia bet kokias užuominas, kurios leistų vienprasmiskai paaiškinti filmą, bet iš laiko distancijos jau aišku: „Mėlynu aksomu“ prasideda kinas, kuriam paprastai įrodoma tiesa nebesvarbi. Svarbiau tai, kas slypi po ja.

Jūsų –
JONAS ŪBIS

ATKELTA IŠ 12 PSL.

ir vėl sulaukė aršios kritikos bei kaltinimų dėl nacionalinės garbės ir orumo įžeidimo. Tačiau filmas skynė laurus – „Oda“ buvo pristatyta 1981 m. Kanų kino festivalyje ir sulaukė tarptautinio pripažinimo.

Kas yra tikras tikėjimas?

Svarbi Cavani kūrybos ašis – tikro tikėjimo paieškos. Ji nepainioja tikėjimo su dekoratyviu religingumu. Nemeluoto šventumo sampratą režisieriui labiausiai

atitiko šventojo Pranciškaus figūra, kuriai ji paskyrė net keturis filmus.

„Scanorama“ pristato juostą „Pranciškus“, kurioje pasakojama apie šventojo jaunystės nuopolių, karo patirtį, ryžtą atsakyti turto ir gyventi tarp vargšų.

Nuo šokiruojančių temų iki dėmesio kurtiesiems

Cavani gvildena ir išminties bei galios troškimo temą. Filme „Milarepa“ režisierė išryškina svarbiausius vieno žymiausių Tibeto poetų ir mistikų Milarepos gyvenimo etapus – kerštą pasitelkiant juodąją magiją, išminties ir šviesos paieškas, pastangas atsiskirti nuo materialiojo pasaulio. Filmą parodo, kokia sudėtinga

gali būti žmogaus vidinė kova tarp žemiškų troškimų ir dvasinio tobulėjimo.

Kitame retrospektyvos filme „Anapus gėrio ir blogio“ Cavani pasakoja apie vokiečių filosofo Friedricho Nietzsche's paskutinius gyvenimo metus. Juosta atskleidžia Nietzsche's filosofinių idėjų raidą, supažindina su jo mintimis apie Dievo mirtį ir moralę.

Programą papildė dar vienas kitokios problematikos Cavani darbas – „Kur tu esi? Aš čia!“. Jame nagrinėjamos kurčiųjų patirtys ir jų pastangos gyventi visavertį gyvenimą nepaisant visuomenės primetamų stereotipų. Režisierė šiuo filmu

reikšmingai prisidėjo prie kurčiųjų bendruomenės reprezentavimo ir integracijos Italijoje skatinimo.

Programoje – ir naujausias darbas

Retrospektyvos programą užbaigia filmas „Laiko tvarka“ (2023), įrodantis, kad Cavani kūryba aktuali ir šiandien. Naujausioje savo juostoje režisierė kelia klausimą: kas būtų, jei sužinotume, kad pasaulio pabaiga ištiks po kelių valandų? Filme susipina laiko, gyvenimo trapumo ir tarpusavio santykių temos, o žiūrovas kviečiamas susimąstyti apie savo pasirinkimus, praeities svarbą ir dabartį.

Juosta „Laiko tvarka“ 2023 m. pristatyta Venecijos kino festivalyje. Jame Lilianai Cavani buvo įteiktas prestižinis apdovanojimas „Auksinis liūtas“ už viso gyvenimo nuopelnus.

Garsios italų režisierės retrospektyvą „Scanorama“ rengė bendradarbiaudama su Italijos ambasada ir Italijos kultūros institutu.

Europos kino festivalis „Scanorama“ vyks lapkričio 6–23 dienomis Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose, Panevėžyje, Marijampolėje, Alytuje, Gargžduose, Vilkaviškyje ir Visagine.

„SCANORAMOS“ INF.

Parodos

VILNIUS

Nacionalinė dailės galerija

Konstitucijos pr. 22

iki 19 d. – retrospektyvinė paroda „Gra-fystės – Rimtautas Vincentas Gibavičius (1935–1993)“

Radvilų rūmų dailės muziejus

Vilniaus g. 24

Evaldo Janso retrospektyvinė paroda

„Ekstrapoliacija“

iki 12 d. – Akvilės Anglickaitės paroda

„Kisdama rymo“

Vilniaus paveikslų galerija

Didžioji g. 4

Paroda „Romantizmai“

Paroda „Šviesus miestas, tamsūs laikai.

XIX amžiaus fotografo Wilhelmo

Zacharczyko Vilnius“

Dovilės Dagienės paroda „Čia tada, ten da-bar: vieta – Vilnius“

Mindaugo Meškausko paroda „Aš esu vilnietis“

Vytauto Kasiulio dailės muziejus

A. Goštauto g. 1

Tanios Mouraud (Prancūzija) paroda

„Atgimusiam skausmui pagerbti“

Lietuvos nacionalinis muziejus

Istorijų namai

T. Kosciuškos g. 3

Paroda „Istorija vizgina uodegą“

Tarptautinė paroda „Karalienė, karalystė ir jausmai“

Kazio Varnelio namai-muziejus

Didžioji g. 26

Vieno eksponato paroda „Monstrancija“

Paroda „Laukžemės Madona. Atskleidžiant 600 metų paslaptis“

Signatarų namai

Pilies g. 26

Ekspozicija „XX a. pradžios tautinio atgi-mimo ir nepriklausomos Lietuvos valstybės atkūrimo istorija (1900–1918)“

Paroda „Lozoraičių Lietuva: kai asmeniška tampa politiška“

Vilniaus gynybinės sienos bastėja

Bokšto g. 20

Paroda „Plyta prie plytos“

Šiuolaikinio meno centras

Vokiečių g. 2

nuo 16 d. – paroda „Varpai ir patrankos“

MO muziejus

Pylimo g. 17

Videožaidimų paroda „GamePlay“

nuo 11 d. – paroda „Amžinai laikina“

Bažnytinio paveldo muziejus

Šv. Mykolo g. 9

Edukacinė paroda „Buvau keleivis. Jeru-zalė, Roma, Santjago de Kompostela“

Paroda „Vargonai ir Čiurlioniai“

Paroda „Kosminis choras. Peizažai sakrali-nėje dailėje ir literatūroje“

Lietuvos meno pažinimo centras
„Tartle“

Užupio g. 40

Paroda „Išmanymo šešėlyje. Skulptūra iki konteksto“

Sapiegų rūmai

L. Sapiegos g. 13

Grupinė paroda „Atbuli griaučiai“

Lin May Saeed (1973–2023) paroda

„Nepaliestumas“

VDA parodų salės „Titanikas“

Maironio g. 3

Tomo Martišauskio paroda „Iš visos širdies“ Nacionalinės M.K. Čiurlionio menų mo-kyklos Dailės skyriaus absolventų paroda „Difrakcijos žymės“

VDA galerija „Akademija“

Pilies g. 44

iki 16 d. – Timothy Frerichso (JAV) paroda „Migracija“

VDA galerija „Artifex“

Gaono g. 1

iki 17 d. – stiklo menininkų paroda

„Ilgaamžiškumas“

VDA galerija „5 malūnai“

Malūnų g. 5

nuo 10 d. – Normanto Ulevičiaus analogi-nės fotografijos paroda „Mute“

Vilniaus muziejus

Vokiečių g. 6

Paroda „Adresatas šiuo metu yra…

pasiekiamas“

Galerija „Kairė–dešinė“

Latako g. 3

Eglės Kuckaitės kūrybos paroda „Meteorai Kalne Čiaudo“

Prospekto galerija

Gedimino pr. 43

Donato Stankevičiaus paroda „Legendinė praeitis“

Vilniaus fotografijos galerija

Stiklių g. 4

Ingridos Mockutės-Pocienės personalinė paroda „Rožės efektas“

LDS galerija „Medūza“

Šv. Jono g. 11

Annos-Sophie Berger (Austrija) paroda

„The 60s“

Donato Jankausko-Duonio paroda „Metų laikai“

Dailininkų sąjungos galerija

Vokiečių g. 2

iki 18 d. – Simonos Bagdonaitės-Gubinie-nės paroda „Lost In Circus“

Teatro, muzikos ir kino muziejus

Vilniaus g. 41

Paroda „M.K. Čiurlionis ir Vilnius“

„*Meno forte*“ – paroda „Eimunto Nekrošiaus spektaklių žemėlapiai“

VVJ meno galerija

Vilniaus g. 39

Simone Brillarelli paroda - kūrybos rezidencija

Baltijos gintaro meno centro galerija

Šv. Mykolo g. 12

Žilvino Bautrėno ir Algimanto Mikučio kūrybos paroda

Rašytojų klubas

K. Sirvydo g. 6

Giedros Purylės tapybos darbų paroda

Samuelio Bako muziejus

Naugarduko g. 10 / 2

Samuelio Bako darbų paroda „Žaidimas gyvenimu“

Lietuvos žydų kultūros ir tapatybės muziejus

Pylimo g. 4 A

Rafaelio Chvoleso galerijoje – paroda

„YIVO: Vilniaus istorijos / Stories of Vil-nius“, skirta YIVO instituto 100-mečiui

Čiurlionio namai

Savičiaus g. 11

Algimanto ir Tauro Kensminų paroda

„Čiurlionio Vilnius“

Stasio Vainiūno namai

A. Goštauto g. 2

Paroda „Lietuva šalis gražioji“

Lietuvos nacionalinė Martyno

Mažvydo biblioteka

Gedimino pr. 51

Paroda „YIVO šimtmetis: ištakos, kelias, palikimas“

iki 18 d. – paroda „Tylus dialogas su XIX–XX a. pradžios senąja portretine fotografija“

Lietuvos medicinos biblioteka

Kaštonų g. 7

Vlado Kudabos paroda „Įvairių laikų ekslibrisai“

Galerija „Atletika“

Vitebsko g. 21

iki 11 d. – paroda „Kol viltis mus išskirs“

Meno erdvė „Editorial“

Latako g. 3

Paroda „Dantratis, darbščios rankos ir pa-vargusi parodos lankytoja“

AP galerija

Užupio g. 24

Ievos Gailės fotografijų paroda „Antitezė“

iki 12 d. – Ramūno Čeponio paroda „Įvadas“

Galerija T.2

Titnago g. 7

Rūtos Matulevičiūtės personalinė paroda „brb“

Geležinkelių muziejus

Geležinkelio g. 16

iki 18 d. – paroda „Menas ir užuolaidos“

Lukiškių kalėjimas 2.0

Lukiškių skg. 6

Paroda „Rave Nation. Nakties ritmais į laisvę 1992–2004“

„Contour Art Gallery“

Šv. Kazimiero g. 7

Amílcaro Riveros M paroda „Tolina“

Meno erdvė „Asaba“

Gerosios Vilties g. 5

nuo 10 d. – Aistės Radzevičiūtės paroda „free.99“

Kazio Ričkaus ir Viltės Barboros Vilūnaitės performansas „Lietus užlieja tavo ausis“

Markučių dvaras

Subačiaus g. 124

iki 14 d. – Alexandros Bondarev fotografijų paroda „Telkiniai“

Galerija „Šuplėda“

Kalvarijų g. 61

Jurgitos Wru paroda „52 savaitės“

KAUNAS

Nacionalinis M.K. Čiurlionio dailės muziejus

V. Putvinskio g. 55

iki 12 d. – paroda „Nuo gintarų iki žvaigždžių: M.K. Čiurlionis, amžininkai ir bendraminčiai“

Linos Straigtės fotografijų paroda „Tris-palvė virš Čiurlionio kalnų Arktyje“

A. Žmuidzinavičiaus kūrinių ir rinkinių muziejus

V. Putvinskio g. 64

Jūratės Bučmytės ir Alberto Krajinsko paroda „Tête-à-tête avec Čiurlionis“

Galaunių namai-muziejus

Vydūno al. 2

Paroda „Lietuvos kalvių kalvis“

„Meno parkas“

Rotušės a. 27

15-oji Kauno bienalė

Parko galerija

M. Valančiaus g. 6

Živilės Rudzikaitės-Matuzonienės tapybos darbų paroda „Sluoksniai“

Kauno fotografijos galerija

Vilniaus g. 2

Mariuszo Foreckio paroda „Lenkija permainų sukuryje“

Kauno menininkų namai

V. Putvinskio g. 56

15-oji Kauno bienalė

Istorinė „Stumbro“ gamykla

K. Būgos g. 7

15-oji Kauno bienalė

Laikinoji M.K. Čiurlionio dailės galerija

A. Mackevičiaus g. 27

15-oji Kauno bienalė

Kauno miesto muziejus

Rotušės a. 15

15-oji Kauno bienalė

VDA Kauno fakulteto galerija „Muitinė“

Muitinės g. 2

Sandros Kvilytės paroda „endo“

RAUDONDVARIS

Raudondvario pilis

Pilies takas 1

Paroda „Arbit Blatas. Skulptūra, grafika, tapyba“

KLAIPĖDA

Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus Prano Domšaičio galerija

Liepų g. 33

P. Domšaičio kūrybos nuolatinė ekspози-cija „Visada kelyje“

Klaipėdos kultūrų komunikacijų centras

Didžioji Vandens g. 2

Bienalė „Saulėlydis kas dvejus metus“

Klaipėdos galerija

Bažnyčių g. 6

iki 18 d. – paroda „Antros rankos“

Laikrodžių muziejus

Liepų g. 12

Paroda „Senieji meistrai iš Ukrainos mu-ziejų. Lvivo nacionalinė Boryso Voznyckio dailės galerija“

Baroti galerija

Didžioji Vandens g. 2

Audriaus Janušonio paroda „Eilės“

Galerija „Jusionis“

Herkaus Manto g. 22

Ievos Baranauskaitės ir Rūtos Palionytės šviesos objektų paroda „Kieti minkštumai“

ŠIAULIAI

„Laiptų“ galerija

Žemaitės g. 83

iki 15 d. – Raimondo Savicko paroda

„Susitikimai“

Dailės galerija

Vilniaus g. 245

nuo 10 d. – vizualaus meno paroda

„Trialogue“.

Fotografijos muziejus

Vilniaus g. 140

Alio Balbieriaus fotografijų paroda „Prisi-lietimas prie budizmo“

Šiaulių istorijos muziejus

Aušros al. 47

Paroda „1915-ieji. Didžiosios istorijos paraštėse“

PANEVĖŽYS

Panevėžio miesto dailės galerija

Respublikos g. 3

nuo 10 d. – konkurso „Jaunojo dizainerio prizas 2025“ nugalėtojų kūrinių paroda

iki 19 d. – Mārio Čačkos (Latvija) tapybos paroda „Santykiai… Tapyba kaip dialogas“

Sauliaus Saladūno fotografijų paroda

„Medeina“

„Stasys Museum“

Respublikos a. 40

Tarptautinė paroda „Ir vėjas mus nuneš“

Paroda „Stasys Eidrigėvičius. *Hommage à Čiurlionis*“

DRUSKININKAI

M.K. Čiurlionio namai-m

19 d. 13, 16 val. – „MAMA KATINAS“. Rež. E. Jaras

Oskaro Koršunovo teatras

8 d. 18.30 *Valstybiniame jaunimo teatre* – „MAMA“. Rež. K. Glušajėvas

9 d. 18 val. „*Menų spaustuvėje*“ – A. Čechovo „ŽUVĖDRA“. Rež. ir scenogr. J. Brazys

14 d. 19 val. *Nacionaliniame dramos teatre* – K. Gudmonaitės „ŠVENTĖ“. Rež. K. Gudmonaitė

19 d. 18.30 *Valstybiniame jaunimo teatre* – B. Brechto „VESTUVĖS“. Rež. O. Koršunovas

Vilniaus senasis teatras

10 d. 18.30 – F. Zellerio „TĖTIS“. Rež. J. Vaitkus

11 d. 15 val. *Mažonojoje salėje* – J.-L. Lagarce'o „AŠ BUVAU NAMUOSE IR LAUKIAU, KOL ATEIS LIETUS“. Rež. K. Siaurusaitytė

12 d. 17 val. – M. von Mayenburgo „KANKINYS“. Rež. A. Jankevičius

14 d. 18.30 – „LINDYHOPERA“. Choreogr. E. Višnevskytė

15 d. 18 val. – „REFORMA“. Rež. ir scenogr. A. Jankevičius

Vilniaus teatras „Lėlė“

Didžioji salė

15 d. 18.30 – „VISKAS, KO NETURI“ (poezijos spektaklis pagal poeto V. Kukulo eiles). Inscenizac. aut. ir rež. R. Kazlas

18 d. 12 val. – PREMJERA! „MERGAITĖ SU ŠAUTUVU“ (pagal to paties pavadinimo M. Marcinkevičiaus knygą). Scenarijaus aut. ir rež. G. Kriaučionytė-Vosylienė, komp. D. Digimas, scenogr. M. Vaitkus. Vaidina E. Bondarenko, I. Vėlyvytė, V. Kirkilionis, D. Tarutis

19 d. 12 val. – Just. Marcinkevičiaus „VORO VESTUVĖS“. Rež. A. Mikutis

Mažoji salė

11 d. 14 val. – Š. Datenio „EVOLIUCIJA“. Rež. Š. Datenis

18 d. 14 val. – N. Indriūnaitės „COLIUKĖ“. Rež. ir dail. R. Driežis

19 d. 14 val. – „PELENĖ“ (Ch. Perrault pasakos motyvais). Pjesės aut. ir rež. N. Indriūnaitė

„Menų spaustuvė“

10 d. 13, 19 val. *Juodojoje salėje* – „KURIS KURĮ“. Rež. I. Jackevičiūtė („No Shoes“ teatras)

10 d. 18.30 *Kišeninėje salėje* – G. Labanauskaitės „NT DRAMA“. Rež. I. Stundžytė („Atviras ratas“)

12 d. 11 val. *Kišeninėje salėje* – „NEREGĖTAS PASAULIS“. Idėjos aut. ir choreogr. B. Banėvičiūtė („Dansema“)

14 d. 19 val. – „DEIVIŲ ARCHEOLOGIJA“. Rež. S. Degutytė (Stalo teatras)

15 d. 18.30 *Kišeninėje salėje* – „TIK SUAUGUSIEMS“. Idėjos aut. ir rež. J. Tertelis (teatras „Atviras ratas“)

17 d. 19 val. – „BEVEIK LAIMINGAS“ (pagal J. Kunčino romaną „Tūla“). Rež. J. Tertelis, vaidina R. Klezys („No Shoes“ teatras)

18 d. 18 val., 19 d. 13 val. – 9-asis šiuolaikinės operos festivalis NOA. „DAINŲ ŠVENTĖ“. Rež. K. Kaupinis

19 d. 14 val. – „VAKARAS G ARBA GYVŪNAI IR GYVENIMAI“. Kūrėjai B. Ivanauskas ir A. Dubaka („Teatras P“)

19 d. 17 val. – „VAKARAS M ARBA STRIKSINTIS LAIKAS“. Rež. B. Ivanauskas ir A. Dubaka („Teatras P“)

KAUNAS

Nacionalinis Kauno dramos teatras

11 d., 19 d. 14 val., 12 d. 19 val. *Ilgojoje salėje* – „LYGIOSIOS TRUNKA AKIMIRKA“ (pagal I. Mero romaną). Rež. J. Tertelis

11 d. 19 val., 14 d. 19 val., 18 d. 12 val. *Mažonojoje salėje* – „ČIURLIONIO PEIZAŽAI: JŪRA“. Rež. M. Mičiulytė

12 d. 12 val. *Didžiojoje scenoje* – M. Maeterlincko „ŽYDROJI PAUKŠTĖ“. Rež. V. Martinaitis

14 d. 18 val. *Didžiojoje scenoje* – A.M. Sluckaitės „BALTA DROBULĖ“ (pagal A. Škėmą). Rež. J. Jurašas

15 d. 13 val., 16 d. 11, 13.30 *Rūtos salėje* – D. Raibio „TAISYKLA“. Rež. A. Gornatkevičius

15 d. 19 val. *Ilgojoje salėje* – „LYGIOSIOS TRUNKA AKIMIRKA“ (pagal I. Mero romaną). Rež. J. Tertelis

17, 18 d. 18 val. *Didžiojoje scenoje* – J. Pomerat „DVIEJŲ KORĖJŲ SUSIJUNGIMAS“. Rež. A. Areima

19 d. 18 val. *Rūtos salėje* – D. Čepauskaitės „KAI MES BŪSIME JAUNI“. Rež. A. Špilevojus

Kauno valstybinis muzikinis teatras

10, 11 d. 18 val. – P. Stone'o, J. Styne, B. Merriello „SUGAR. DŽIAZE TIK MERGINOS“. Muzikos vad. ir dir. J. Geniušas

12 d. 12 val. – W.A. Mozarto „MAŽOJI BURTŲ FLEITA“. Dir. V. Visockis

12 d. 18 val. – P. Abrahamo „BALIUS SAVOJOJE“. Dir. J. Janulevičius

16, 17 d. 18 val. – F. Leharo „LINKSMOJI NAŠLĖ“. Dir. J. Geniušas

18, 19 d. 18 val. – G. Puccini „BOHEMA“. Muzikos vad. ir dir. G. Rinkevičius, dir. J. Geniušas

Kauno kamerinis teatras

11 d. 19, 21 val. – E. Jasaitis. *Stand-up* „Vedęs, neturi draugų“

16 d. 10 val. *Alytaus miesto teatre* – „GA-LAKTIKOS“. Rež. J. Trimakaitė

17 d. 19 val. – F. Richterio, W. Shakespeare'o „ARTIMOS“. Rež. P. Barzdžius

18 d. 16, 18 val. – M. Pranulio kosmologinė opera „S'ANATOMIA“

19 d. 12, 14 val. – „GAJA MARA“. Rež. I. Jackevičiūtė

Kauno lėlių teatras

11, 12 d. 12 val. – PREMJERA! „ŠILTNAMIS“. Rež. R. Lažaunykas, scenarijaus aut. V. Rimkaitė, dail. G. Brazytė, komp. A. Jasenka. Vaidina A. Šaučiūnas, V. Rudytė, I. Endriukaitė, R. Degutytė, M. Černiauskas, A. Gudelis

18 d. 12 val. – „SNIEGUOLĖ IR SEPTYNI NYKŠTUKAI“ (pagal brolių Grimmų pasaką). Aut. ir rež. O. Žiugžda

19 d. 12 val. – „KARALIŲ PASAKA“. Rež. M. Mičiulytė

KLAIPĖDA

Klaipėdos valstybinis dramos teatras

10 d. 18.30 *Kamerinėje salėje* – M. Markovičiaus „LABAS RYTAS, PONE TRIUŠI“. Rež. M. Pažereckas

11, 12 d. 17 val. – „MILENA“. Rež. ir dramaturgė L. Kutkaitė

13 d. 16, 17.45 – ekskursija „Pastogės ir požemiai – slapčiausios teatro vietos“

17 d. 18.30, 18 d. 17 val. – T. Šlobodzianeko „MŪŠŲ KLASĖ“. Rež. O. Koršunovas

19 d. 12, 17 val. – „BILDUKAS“. Rež. K. Maiskis, S. Pinaitytė

Klaipėdos valstybinis muzikinis teatras

10 d. 16 val. – pokalbis „Smuikininkas ant stogo“ – užkulisiai ir istorija“

10, 11 d. 18 val. – J. Steino, J. Bocko, Sh. Harnicko „SMUIKININKAS ANT STOGO“. Dir. S. Domarkas

12 d. 12 val. – koncertas „Linksmasis orkestro laivas“

16 d. 10.30 – koncertas kūdikiams „Mažylis Mocartas“

17, 18 d. 18.30 – J. Strausso „TŪKSTANTIS IR VIENA NAKTIS“. Muzikos vad. ir dir. A. Čepaitė

19 d. 12 val. – K. Lučinsko „TIKROJI DINOZAURO ISTORIJA“. Choreogr. A. Krasauskaitė

ŠIAULIAI

Šiaulių dramos teatras

11 d. 18 val. – B. Kapustinskaitės „TERAPIJOS“. Rež. K. Glušajėvas (OKT)

12 d. 17 val. *teatro Mažonojoje salėje*, 16 d.

18 val. *Varėnos kultūros centre* – „DUKTĖ“ (pagal K. Mikaelis romaną). Inscenizac. aut. ir rež. N. Mirončikaitė

18 d. 18 val. – PREMJERA! „ICARUS MACHINE“. Rež. J. Brazys, scenogr. ir kost. dail. K. Fiodorovaitė, komp. M. Mockus, šviesų dail. K. Zajauskas. Vaidina M. Geštaitaitė, N. Bėčiūtė, S. Norgaila, J. Bindokas, V. Mozghovyi, A. Matutis

PANEVĖŽYS

Juozo Miltinio dramos teatras

10 d. 18 val. *Mažonojoje salėje* – D. Čepauskaitės „PUPOS“. Rež. A. Špilevojus

11, 12 d. 18 val. – „PRIEŠINIMOSI MELANCHOLIJA“ (pagal L. Krasznahorkai romaną). Rež. A. Juška

15 d. 18 val. – „ŠVENTOJI“ (pagal V. Jasukaitytės romaną „Marija Egiptietė“). Rež., scenogr. O. Koršunovas (OKT)

15 d. 18 val. *Kupiškio kultūros centre* – D. Čepauskaitės „PUPOS“. Rež. A. Špilevojus

16 d. 18 val. *Mažonojoje salėje* – „JUOKO JOGA“. Veda aktorė I. Labanauskaitė

17 d. 18 val. *Varėnos kultūros centre* – „KŪNAI“. Choreografai, režisieriai M. Pinigis, A.C. Bibiano

18 d. 18 val. – „ŠV. SPEIGAS“ (pagal Q. Tarrantino „Grėsmingąjį aštuonetą“). Rež. A. Špilevojus

19, 23 d. 18 val. – „TAS KEISTAS NUTIKIMAS ŠUNIUI NAKTĮ“ (S. Stephenso adaptacija pagal M. Haddon romaną). Rež. A. Jankevičius

Koncertai

Lietuvos nacionalinė filharmonija

10 d. 18 val. *Naujosios Akmenės savivaldybės kultūros centre* – Čiurlionio kvartetas. Programoje J. Haydno, M.K. Čiurlionio, J. Naujaliao, F. Latėno, Á. Piazzollos, G. Sollimos kūriniai

11 d. 17 val. *Kauno valstybinėje filharmonijoje* – koncertas „Slovėnijos aidai“. Lietuvos kamerinis orkestras (meno vad. ir dir. S. Krylovas). Solistas D. Brlekas (klarnetas, Slovėnija). Dirigentas R. Šervenikas. Programoje W.A. Mozarto kūriniai

11 d. 19 val. *Vilniuje, Filharmonijos Didžiojoje salėje*, – „Glasperlenspiel Sinfonietta“ (Estija), solistas H.Ch. Aavikas (smuikas, Estija). Dir. A. Kaljuste (Estija). Programoje A. Pärto, W.A. Mozarto, P. Vähı, J. Cage'o kūriniai

12 d. 12 val. *Vilniuje, Filharmonijos Mažonojoje salėje*, – Berlyno valstybinės operos „Unter Den Linden“ ansamblis: M. Mershon (smuikas), L. Schwegler (smuikas), C.N. Roldánas (altas), G.M. Caldas (altas), G. Sohn (violončelė), LMTA Kamerinio ansamblio katedros fortepijoninis trio „Juno“: J.B. Balsys (fortepijonas), S. Buikaitė (smuikas), L. Silickas (violončelė). Programoje W.A. Mozarto, J. Brahms, T. Takemitsu kūriniai

12 d. 16 val. *Visagino kultūros centre* – ansamblis „Musica humana“ ir solistai (meno vad. ir dir. R. Beinaris. Programoje A. Dvořáko, Ch. Gounod, W.A. Mozarto, G. Verdi, G. Donizetti, G. Kuprevičiaus, V. Kernagio ir kt. kūriniai

12 d. 19 val. *Vilniuje, Filharmonijos Didžiojoje salėje*, – fortepijoniniai duetai: Z. Ibelhauptas, R. Rikterė; Y. Kotas, I. Aleksiychuk (Ukraina). Programoje M.K. Čiurlionio, F. Liszto, Z. Bružaitės, M. Ravelio, I. Aleksiychuk kūriniai

15 d. 19 val. *Vilniuje, Filharmonijos Mažonojoje salėje*, – ansamblis „Musica humana“ (meno vad., solistas ir dir. R. Beinaris (obojus). Solistai I. Kuprevičiūtė (fleita), R. Grakauskaitė (smuikas), L. Abromaitis (violončelė), S. Alšauskaitė (fortepijonas), G. Kviklys (klavesinas). Programoje J.S. Bacho, W.A. Mozarto, E. Straumes, O. Balakausko, J.Ch. Bacho kūriniai

Muzikante, siųstumeisi savo dainą lygiai taip pat, kaip siuntiesi kitų knygas?

Vartokime visų kūrybą legaliai

Projektą finansuoja

LIETUVOS KULTŪROS TARYBA

18 d. 19 val. *Vilniuje, Filharmonijos Didžiojoje salėje*, – tarptautinis aktualios muzikos festivalis „Gaida“. Lietuvos nacionalinis simfoninis orkestras (meno vad. ir vyr. dir. M. Pitřėnas). Solistai I. Yangas (smuikas, Pietų Korėja), M. Lloyd (trimitas, D. Britanija). Dir. J. Bermanas (D. Britanija). Programoje H. Grime, V. Germanavičiaus, U. Chin kūriniai

VILNIUS

IVSO koncertų salė

10 d. 19 val. – „Anne Luisa Kramb griežia F. Mendelssohną“. A.L. Kramb (smuikas), Lietuvos valstybinis simfoninis orkestras. Dir. L.T. Araya. Programoje J. Brahms, F. Mendelssohno, A. Dvořáko kūriniai

17 d. 19 val. – „Alexander Paley: A. Rubinstein koncertų ciklas“. A. Paley (fortepijonas), Lietuvos valstybinis simfoninis orkestras. Dir. G. Rinkevičius. Programoje A. Rubinstein, L. van Beethoveno kūriniai

Festivalis „Banchetto musicale“

10 d. 20 val. *Vilniaus Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčioje* – „Maria zart“. J. Obrechto (1457–1505) mišios. „Cappella Pratensis“ (Nyderlandai)

12 d. 20 val. *Valdovų rūmuose* – „Alla Napoletana“. „Spalvingojo Neapolio garsovaizdžiai“. „L'Arpeggiata“ (Europos senosios muzikos ansamblis): Ch. Pluhar (vadovė, teorba), V. Capezzuto (altas), A. Dego (šokis)

Vakarai

VILNIUS

Nacionalinė dailės galerija

10 d. 14 val. – 13-asis Baltijos trumpametražių filmų forumas (*Baltic Pitching Forum, BPF*)

KAUNAS

Nacionalinis M.K. Čiurlionio dailės muziejus

10 d. 16.30 *Muzikos salėje* – susitikimas su kompozitoriumi, eseistu ir filmininku Š. Naku. Pokalbį moderuoja K. Lingienė

Savaitės filmai

Atvira santuoka ***

Atrastas su filmu „Viršūnė“ (2019), kuriame vyriška draugystė sukelia santuokos problemų, Michaelas Covino tęsia savo romantinės komedijos tyrinėjimus filme „Atvira santuoka“. Čia Keris (Kyle Marvin) ieško paguodos pas draugų porą, kai jo žmona Ešlė (Adria Arjona) paprašo skyrybų. Taigi žiūrovas bus pakviestas stebėti Džulijos (Dakota Johnson) ir Polo (pats Covino) toksiškus santykius, katastrofišką Kerio įsikišimą, taip pat meilužių gausą, charakterizuojančią naują Ešlės gyvenimą. Covino turi akivaizdžią ambiciją dirbti su absurdo žanru, tačiau rezultatas, kuris yra nelengvai pasiekiamas, neprilygsta didiesiems klasikams, nuo Howardo Hawkso iki George'o Cukoro, besidalijusiems šia ambicija. („Splitsville“, rež. Michael Angelo Covino, JAV, 2025)

Dauntono abatija. Didysis finalas ***

Trečioje ir paskutinėje „Dauntono abatijos“ filmų serijos dalyje didingo dvaro paveldėtoja patenka į sunkią padėtį, nes išsiskyrė su vyru. Tačiau ir finansine prasme Kroulių šeima išgyvena sunkumus – po 1929 m. JAV biržos kracho jų turtas smarkiai sumažėjo. Nepaisant to, dvarininkai ir tarnai dvare laikosi kartu. Šis prabangus kostiuminis filmas – ir melan-choliška, ir pakili trilogijos pabaiga, kurioje ponai ir vargšai simbolizuoja pasakišką simbiotinį bendradarbiavimą. („Downton Abbey: The Grand Finale“, rež. Simon Curtis, D. Britanija, JAV, 2025)

Materialistai **

Niujorko pažinčių agentūros piršlė Liusė dirba negailestingoje rinkoje, kurioje žaidimo taisyklės lemia išvaizda, pajamos ir statusas. Bandydama motyvuoti savo klientus ir padėti jiems susitaikyti su atstūmimu, ji pati patenka į emocinę dilemą, nes turi rinktis tarp savo naujo turtingo, žavaus meilužio ir neturtingo, bet nuoširdaus buvusio. Šis romantinės komedijos ir dramos mišinys parodo, kaip kapitalistinė logika formuoja ir griaua meilės sampratą. Galiausiai filmas siek tiek per lengvai pasiduoda idealistiniam tikros meilės pažadui, bet bent jau galima paganyti akis į gražius aktorius. („Materialists“, rež. Celine Song, JAV, Suomija, 2025)

Mūšis po mūšio *****

Los Andželo kairiųjų revoliucionierių grupės nariai dėl savo išpuolių prieš sistemą yra ieškomi kariuomenės. Praėjus šešiolikai metų, pasislėpęs aktyvistas ir jo dabar jau beveik suaugusi dukra vėl patenka į ultrakonservatyvaus pulkininko akiratį. Filmas, laisvai paremtas Thomo Pynchono romanu „Vineland“, pasakoja apie visuomenę, kurią drasko socialinės ir politinės įtampos. Išpūdingas epas su trapiais personažais, ekscentriškais aktorių pasirodymais ir meistriškai surežisuotomis scenomis pasakoja apie utopijas, dogmas ir šeimos ryšius. („One Battle After Another“, rež. Paul Thomas Anderson, JAV, 2025)

Prigautas **

Praėjusio amžiaus 10-ojo deš. pabaigoje Niujorke dirbantis barmanas patenka į konkuruojančių gangsterių, kurie visi ieško savo dingusių pinigų, taikiklį. Ši juodoji komedija orientuojasi į tokius filmus kaip „Viršvalandžiai“ (rež. Martin Scorsese, 1985) ir „Vagišiai“ (rež. Guy Ritchie, 2000), nors yra gerokai niūresnė už savo pavyzdžius. Ypač įtikinamai atrodo atmosferiniai miesto vaizdai ir du pagrindiniai aktoriai. Tačiau šis filmas pernelyg slogus, kad jį būtų galima laikyti greitu gangsterių farsu; lemiama momentais trūksta tikslumo ir dramaturginio jautrumo. („Caught Stealing“, rež. Darren Aronofsky, JAV, 2025)

Rouzų šeimos karas ***

Architektas ir virėja įsimyli iš pirmo žvilgsnio, susituokia, persikelia į JAV ir susilaukia dviejų vaikų. Tačiau po dešimties metų vyras patiria profesinę nesėkmę, o moteris plaukia ant sėkmės bangos. Buvusi meilė vis labiau virsta pavydu, neapykanta ir destruktiniu įniršiu. „Rouzų šeimos karas“ – linksma komedija apie ginčus ir skyrybas, kurioje didžiausias dėmesys skiriamas pagrindinių veikėjų britiškam temperamentui ir puikiai parašytiems dialogams. Be to, filme randama daug originalių būdų, kaip spręsti konfliktus socialinėse medijose. („The Roses“, rež. Jay Roach, D. Britanija, Australija, JAV, 2025)

***** – šedevras, ***** – pasižiūrėti būtina, **** – geras filmas, *** – būna ir geriau, ** – jei turite daug laiko, * – niekalas

Redaktorė – Agnė Narušytė | **Redaktorės pavaduotoja** – Rūta Jakimavičienė
Dailė, fotografija – Marija Martinaitytė | **Kinas** – Ilona Vitkauskaitė
Teatras, šokis – Dovilė Zavedskaitė | **Muzika** – Laimutė Ligeikaitė
Stilius – Violeta Kundrotienė
Dizainas – Jokūbas Jacovskis | **Maketas** – Vanda Čemerkaitė
Finansininkė – Brigita Misiuvienė | **Direktorius** – Linas Vildžiūnas

PALIESIAUS
DVARAS

„Ar Jūs mylite Lisztą?“

Lisztofonijos V pianistų konkurso nugalėtojai.
Dalyvauja Mūza Rubackytė (fortepijonas, Lietuva / Prancūzija / Šveicarija).
Eglė Andrejevaitė (fortepijonas, Lietuva)

10.18 | 16:00

Daugiau informacijos – paliesiausdvaras.lt
El. p. info@paliesiausdvaras.lt arba tel. +370 626 82 760.

© „7 meno dienos“. Kultūros savaitraštis. Išeina penktadieniais.
Leidžiamas nuo 1992 m. sausio 10 d. Leidėjas VŠĮ „7 meno dienos“,
S. Konarskio g. 49, 03123 Vilnius. El. paštas redakcija@7md.lt.
ISSN 1392-6462. 4 sp. l. Tiražas 850 egz.
Spausdino UAB „Utenaitis“, Užpalių g. 83A, Utena
Remia Medijų rėmimo fondas
Lietuvos kino centras
Vilniaus miesto savivaldybė

917713921646008